

AKSARAY ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ÇEVRE POLİTİKALARI (DİSİPLİNLERARASI) ANABİLİM DALI

**İKLİM GÖÇÜ, İKLİM VATANDAŞLIĞI VE EKOLOJİK
VATANDAŞLIK KAVRAMLARI ÜZERİNE YAPILAN
ÇALIŞMALARIN BİBLİYOMETRİK ANALİZİ**

YÜKSEK LİSANS

HANİFE AYDOĞAN

PROF. DR. AYNUR DEMİR

AKSARAY-2025

AKSARAY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÇEVRE POLİTİKALARI (DİSİPLİNLERARASI) ANABİLİM DALI

**İKLİM GÖÇÜ, İKLİM VATANDAŞLIĞI VE EKOLOJİK
VATANDAŞLIK KAVRAMLARI ÜZERİNE YAPILAN
ÇALIŞMALARIN BİBLİYOMETRİK ANALİZİ**

YÜKSEK LİSANS

HANİFE AYDOĞAN

DANIŞMAN : PROF. DR. AYNUR DEMİR

JÜRİ ÜYESİ : DOÇ. DR. HAYRİYE SAĞIR

JÜRİ ÜYESİ : DOÇ. DR. YUSUF ACAR

AKSARAY-2025

TELİF HAKLARI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren (....) ay sonra tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı :Hanife
Soyadı :AYDOĞAN
Bölümü :Çevre Politikaları (Disiplinlerarası)
İmza :
Teslim Tarihi :

TEZİN

Türkçe Adı : İklim Göçü, İklim Vatandaşlığı ve Ekolojik Vatandaşlık Kavramları Üzerine Yapılan Çalışmaların Bibliyometrik Analizi

İngilizce Adı : A Bibliometric Analysis of Research on Climate Migration, Climate Citizenship, and Ecological Citizenship

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazar Adı Soyadı

İmza

Hanife Aydoğan

T.C.
AKSARAY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
JÜRİ ONAY SAYFASI

Hanife Aydoğan tarafından hazırlanan “İklim Göçü, İklim Vatandaşlığı ve Ekolojik Vatandaşlık Kavramları Üzerine Yapılan Çalışmaların Bibliyometrik Analizi” başlıklı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çevre Politikaları (Disiplinlerarası) Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

	<u>Kabul</u>	<u>Ret</u>	<u>İmza</u>
Danışman: (Prof. Dr. Aynur Demir) (Anabilim Dalı, Üniversite Adı) Çevre Politikaları(Disiplinlerarası) Aksaray Üniversitesi	☐	☐	
Üye: (Doç. Dr. Hayriye Sağır) (Anabilim Dalı, Üniversite Adı) Kentleşme ve Çevre Sorunları Selçuk Üniversitesi	☐	☐	
Üye: (Doç. Dr. Yusuf Acar) (Anabilim Dalı, Üniversite Adı) Turizm Rehberliği Aksaray Üniversitesi	☐	☐	

Tez Savunma Tarihi: 13/10/2025

Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu’nuntarih ve sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Prof. Dr. Haluk DUMAN

İmza

TEŞEKKÜR SAYFASI

Yüksek lisans eğitim sürecimde yanımda olup beni destekleyen, yüreklendiren ve motive eden sevgili kızlarıma; araştırmamın zorlu dönemlerinde bilgi, rehberlik ve yol göstericiliğiyle bana ışık tutan çok kıymetli hocam Prof. Dr. Aynur Demir'e sonsuz teşekkür ve minnettarlığımı sunarım.

Emeği geçen ve katkı sağlayan tüm hocalarıma, sevgi ve inançlarıyla bana güç veren değerli anneme ve babama içten teşekkür ederim. Ayrıca, desteği ve katkıları için Sayın Mehmet Çakır'a da şükranlarımı sunarım.

İKLİM GÖÇÜ, İKLİM VATANDAŞLIĞI VE EKOLOJİK VATANDAŞLIK KAVRAMLARI ÜZERİNE YAPILAN ÇALIŞMALARIN BİBLİYOMETRİK ANALİZİ

(Yüksek Lisans Tezi)

Hanife Aydoğan

AKSARAY ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Ekim 2025

ÖZET

Bu çalışma, 1 Ocak 2020 – 15 Ağustos 2025 tarihleri arasında yayımlanmış akademik literatür temel alınarak, iklim göçü, ekolojik vatandaşlık ve iklim vatandaşlığı alanlarındaki araştırmaların bibliyometrik analizini gerçekleştirmeyi amaçlamaktadır. Veri seti olarak, yüksek güvenilirliği ve bibliyometrik analizlerde yaygın kullanımı nedeniyle Web of Science (WoS) veri tabanı tercih edilmiştir. Analizler, VOSviewer yazılımı kullanılarak, ortak yazarlık, atıf, bibliyografik eşleşme ve anahtar kelime ağları üzerinden yürütülmüştür. Tarama sonucunda, iklim göçü alanında 591 yayına, ekolojik vatandaşlık alanında 254 yayına ve iklim vatandaşlığı alanında 12 yayına erişilmiştir. İklim göçü analizleri, hem yazar hem de kurum ve ülke düzeyinde geniş ve yoğun bağlantılar sergilemiş, merkezî araştırmacılar arasında Chowdhury, Dada, Jung, Mcleman ve Hoffmann öne çıkmıştır. ABD, Kanada ve İngiltere başta olmak üzere ülkeler ve Wilfrid Laurier University gibi kurumlar literatürde merkezi bir konuma sahiptir. Anahtar kelime analizleri, çalışmaların climate change, climate migration ve climate displacement kavramları etrafında yoğunlaşmıştır. Ekolojik vatandaşlık literatürü sınırlı sayıda olmasına rağmen güçlü bağlantılara sahip olup,

başlıca yazarlar Seyfang, Sáiz, Boxall olarak belirlenmiştir. İngiltere ve Kanada öne çıkan ülkeler olup, kavramsal odak ecological citizenship etrafında yoğunlaşmaktadır. İklim vatandaşlığı alanında literatür henüz gelişmekte olup, merkezî yazarlar Ogunbode, Bohm ve Vihersalo olarak belirlenmiş, Finlandiya, İngiltere ve University of Lapland literatürde öne çıkmıştır. Anahtar kelime ve bibliyografik eşleşme analizleri, disiplinler arası iş birliği potansiyelini ortaya koymaktadır. Genel olarak, üç alanın analizi, literatürün niceliksel olarak farklılaşsa da kavramsal olarak birbirine bağlı yapılar oluşturduğunu, gelecekte disiplinler arası iş birliği ve ağların güçlendirilmesinin önem taşıdığını göstermektedir.

Anahtar Kelimeler : İklim göçü, iklim vatandaşlığı, ekolojik vatandaşlık, VOSviewer, web of science.

Bilim Kodu : 20312

Sayfa Adedi : 79

Danışman : Prof. Dr. Aynur DEMİR

A BIBLIOMETRIC ANALYSIS of RESEARCH on CLIMATE MIGRATION, CLIMATE CITIZENSHIP and ECOLOGICAL CITIZENSHIP

(M.S. Thesis)

Hanife Aydoğan

**AKSARAY UNIVERSITY GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL
SCIENCES**

October 2025

ABSTRACT

This study aims to conduct a bibliometric analysis of research in the fields of climate migration, ecological citizenship, and climate citizenship, based on academic literature published between January 1, 2020, and August 15, 2025. The Web of Science (WoS) database was selected as the dataset due to its high reliability and widespread use in bibliometric analyses. Analyses were carried out using VOSviewer software, examining co-authorship, citation, bibliographic coupling, and keyword networks.

The search yielded 591 publications in the field of climate migration, 254 in ecological citizenship, and 12 in climate citizenship. Climate migration analyses exhibited extensive and dense connections at the author, institution, and country levels, with central researchers including Chowdhury, Dada, Jung, McLeman, and Hoffmann. Countries such as the United

States, Canada, and the United Kingdom, and institutions like Wilfrid Laurier University, occupy central positions in the literature. Keyword analyses showed that the studies are concentrated around the concepts of *climate change*, *climate migration*, and *climate displacement*.

Although the ecological citizenship literature is limited in number, it exhibits strong connections, with key authors identified as Seyfang, Sáiz, and Boxall. The United Kingdom and Canada are prominent countries in this field, and the conceptual focus is centered on *ecological citizenship*. The literature on climate citizenship is still developing, with central authors including Ogunbode, Bohm, and Vihersalo, and prominent countries and institutions being Finland, the United Kingdom, and the University of Lapland.

Keyword and bibliographic coupling analyses indicate potential for interdisciplinary collaboration. Overall, the analysis of the three fields shows that, although the literature differs quantitatively, it forms conceptually interconnected structures, highlighting the importance of strengthening interdisciplinary collaborations and networks in the future.

Keywords : Climate migration, climate citizenship, ecological citizenship, VOSviewer, Web of Science.

Science Code : 20312

Number of Pages : 79

Supervisor : Prof. Dr. Aynur Demir

İÇİNDEKİLER

TELİF HAKLARI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU	i
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI	ii
JÜRİ ONAY SAYFASI.....	iii
TEŞEKKÜR SAYFASI	iv
ÖZET.....	v
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER	ix
TABLolar LİSTESİ.....	xi
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xii
KISALTMALAR.....	xiii
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	4
KURAMSAL ÇERÇEVE.....	4
1.1. İklim Değişikliği	4
1.2. İklim Değişikliğinin Nedenleri	4
1.3. İklim Değişikliğinin Sonuçları.....	5
1.4. İklim Göçü	9
1.5. İklim Adaleti	12
1.6. Ekolojik ve İklim Vatandaşlığı	15
1.7. Bibliyometri Kavramı ve Biblometrik Çalışmaların Önemi	19
1.8. İklim Değişikliği Konusunda Yapılan Biblometrik Çalışmaların Literatür Özeti ...	19
İKİNCİ BÖLÜM	23
YÖNTEM.....	23
2.1. Veri Tabanı Seçimi ve Tarih Aralığı.....	23
2.2. Arama Sorgusu ve Yayın Sayıları.....	23
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	25
BULGULAR VE TARTIŞMA	25
3.1. İklim Göçü (Climate Migration) Analizi	25
3.1.1. Ortak Yazar Analizi (Co-authorship of Authors).....	25
3.1.2. Yazarların Atıf Analizi (Citation of authors)	26
3.1.3. Ülke temelli işbirlikleri ve Atıf Analizi (Citation of Countries)	27
3.1.4. Kurumlar Arası İşbirliği ve Atıf Analizi (Citation of Organizations).....	28

3.1.5. Anahtar Sözcüklerin Birlikte Görülme Analizi (Co-occurrence of Author Keywords)	29
3.1.6. Metinlerin Bibliyografik Eşleşme Analizi (Bibliographic Coupling of Documents).....	30
3.1.7. Yazarların Bibliyografik Eşleşme Analizi (Bibliographic Coupling of Authors)	31
3.1.8. Yazarların Ortak Atıf Analizi (Co-citation of Co-authors)	32
3.2. Ekolojik Vatandaşlık (Ecological Citizenship) Analizi	33
3.2.1. Ortak Yazar Analizi (Co-authorship of Authors).....	33
3.2.2. Yazarların Atıf Analizi (Citation of authors)	34
3.2.3. Ülke temelli işbirlikleri ve Atıf Analizi (Citation of Countries)	35
3.2.4. Kurumlar Arası İşbirliği ve Atıf Analizi (Citation of Organizations).....	36
3.2.5. Anahtar Sözcüklerin Birlikte Görülme Analizi (Co-occurrence of Author Keywords)	37
3.2.6. Metinlerin Bibliyografik Eşleşme Analizi (Bibliographic Coupling of Documents).....	38
3.2.7. Yazarların Bibliyografik Eşleşme Analizi (Bibliographic Coupling of Authors)	39
3.2.8. Yazarların Ortak Atıf Analizi (Co-citation of Co-authors)	40
3.3. İklim Vatandaşlığı (Climate Citizenship) Analizi.....	41
3.3.1. Ortak Yazar Analizi (Co-authorship of Authors).....	41
3.3.2. Yazarların Atıf Analizi (Citation of authors)	42
3.3.3. Ülke temelli işbirlikleri ve Atıf Analizi (Citation of Countries)	43
3.3.4. Kurumlar Arası İşbirliği ve Atıf Analizi (Citation of Organizations).....	44
3.3.5. Anahtar Sözcüklerin Birlikte Görülme Analizi (Co-occurrence of Author Keywords)	45
3.3.6. Metinlerin Bibliyografik Eşleşme Analizi (Bibliographic Coupling of Documents).....	46
3.3.7. Yazarların Bibliyografik Eşleşme Analizi (Bibliographic Coupling of Authors)	47
3.3.8. Yazarların Ortak Atıf Analizi (Co-citation of Co-authors)	48
3.4. İklim Göçü, İklim Vatandaşlığı ve Ekolojik Vatandaşlık Kavramlarının Bibliyometrik Sonuçlarının Tablo ile Karşılaştırılması	49
SONUÇ	52
KAYNAKÇA	54
AKSARAY ÜNİVERSİTESİ TEZ DEĞERLENDİRME FORMU	61

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. İklim Göçü, İklim Vatandaşlığı ve Ekolojik Vatandaşlık Kavramlarının Bibliyometrik Sonuçlarının Karşılaştırılması.....	51
--	----

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.1.Yazarlar Arası İş Birliğini Gösteren Ortak Yazar Bağları.....	26
Şekil 1.2.Yazarların Atıf Bağları	27
Şekil 1.3.Ülke Temelli İşbirlikleri ve Atıf Analizi	28
Şekil 1.4. Kurumlar Arası İşbirliği ve Atıf Analizi	29
Şekil 1.5.Anahtar Sözcüklerin Birlikte Görülme Analizi	30
Şekil 1.6. Metinlerin Bibliyografik Eşleşme Bağları.....	31
Şekil 1.7.Yazarların Bibliyografik Eşleşme Analizi.....	32
Şekil 1.8.Yazarların Ortak Atıf Analizi	33
Şekil 2.1. Ortak Yazar Analizi	34
Şekil 2.2. Yazarların Atıf Analizi	35
Şekil 2.3. Ülke Temelli İşbirlikleri ve Atıf Analizi	36
Şekil 2.4. Kurumlar Arası İşbirliği ve Atıf Analizi	37
Şekil 2.5. Anahtar Sözcüklerin Birlikte Görülme Analizi	38
Şekil 2. 6. Metinlerin Bibliyografik Eşleşme Analizi.....	39
Şekil 2.7. Yazarların Bibliyografik Eşleşme Analizi.....	40
Şekil 2.8. Yazarların Ortak Atıf Analizi	41
Şekil 3.1. Ortak Yazar Analizi	42
Şekil 3.2. Yazarların Atıf Analizi	43
Şekil 3.3. Ülke Temelli İşbirlikleri ve Atıf Analizi	44
Şekil 3.4. Kurumlar Arası İşbirliği ve Atıf Analizi	45
Şekil 3.5. Anahtar Sözcüklerin Birlikte Görülme Analizi	46
Şekil 3.6. Metinlerin Bibliyografik Eşleşme Analizi.....	47
Şekil 3.7. Yazarların Bibliyografik Eşleşme Analizi.....	48
Şekil 3.8. Yazarların Ortak Atıf Analizi	49

KISALTMALAR

DFID	Uluslararası Kalkınma Departmanı
FCDO	İngiltere Dışışleri ve Kalkınma Ofisi
IOM	Uluslararası Göç Örgütü
IPCC	Hükümetler arası İklim Değişikliği Paneli
UNFCCC	Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi
UNHCR	Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Bürosu

GİRİŞ

Tarih boyunca doğal döngüler çerçevesinde çeşitli değişimlere uğramış olan iklim sistemi, zaman zaman canlı türlerinin yok oluşlarına sebep olmuştur. Ancak son yüzyılda yaşanan iklimsel dönüşüm, doğal döngülerden farklı olarak, doğrudan insan faaliyetlerinin etkisi ile oluşmuş ve bilim insanları tarafından, insan etkisinin baskın olduğu ‘Antroposen Çağ’ olarak adlandırılmıştır (Steffen, vd. 2011). İnsan faaliyetleri olarak adlandırılan, sanayileşme hareketliliği, doğal döngünün hızla bozulmasına sebep olarak, küresel ölçekte büyük bir sorunla karşı karşıya kalınmasına yol açmıştır.

Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (UNFCCC), küresel ısınmayı, karşılaştırılabilir zaman dilimlerinde atmosferin bileşimini değiştiren insan faaliyetlerinin yol açtığı iklim değişikliği biçiminde tanımlayarak, sorunun yalnızca doğal sebeplerden kaynaklanmadığını, aynı zamanda insan faaliyetlerinin de belirleyici olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. İklim sistemine yönelik insan kaynaklı müdahaleler, yerkürenin taşıma kapasitesini zorlamakta ve geri dönüşü olmayan sonuçlar doğurmaktadır. Nitekim iklim göçleri, gıda güvenliği sorunu, su krizleri, biyoçeşitlilik kaybı ve yaşanabilir alanların daralması gibi sonuçlar, bu krizin boyutlarını gözler önüne sermektedir. (UNFCCC, 1992).

İklim değişikliğiyle mücadelede, küresel ölçekte işbirliği gerekliliği, UNFCCC tarafından “ortak fakat farklılaştırılmış sorumluluklar ve ilgili kapasiteler” temel ilkesi üzerine oturtulmuştur. Bu ilkeye göre, tüm ülkeler iklim değişikliğinin olumsuz etkileriyle mücadelede sorumluluk sahibi olmakla birlikte, gelişmiş ülkelerin tarihsel emisyonlardaki büyük payları dikkate alınarak, daha öncü bir rol üstlenmeleri beklenmektedir (UNFCCC, Preamble, 1992).

Sanayi Devrimi’nden itibaren başlayan bu süreçte, insanlığın doğayla olan ilişkisi kökten değişmiştir. Bu değişimi sorgulayan Aysevener (2003), insanlığın doğayla kurduğu ilişkide başarısızlığa uğrayıp uğramadığını sorarken, Karl Marx (1844) ise bu ilişkinin salt bir tüketim ilişkisi olmadığını, aksine insanın doğanın ayrılmaz bir parçası olduğunu ve yaşamını ona borçlu olduğunu vurgular. Bu farklı perspektifler, doğayla kurduğumuz ilişkinin etik, felsefi ve politik boyutlarını anlamamız için önemli bir zemin oluşturmaktadır. İşte bu değişen ve çoğu zaman tahrip edici olan insan-doğa ilişkisinin somut sonuçları,

günümüzde küresel ısınmanın etkileriyle açıkça görülmektedir. Son yıllarda küresel ısınma kaynaklı artış gösteren sıcaklık, buzulların erimesi ile deniz seviyesindeki yükseliş ve sel baskınları durumun ciddiyetini ortaya koymaktadır. Birçok ada ülkesi bu sorunlar sebebi ile yaşam alanlarını kaybetmekte, iklim kaynaklı göç hareketliliğini artırarak hem ulusal hem de uluslararası krizlerin yaşanmasına sebep olmaktadır (Wyett, 2013).

İklim değişikliği, yalnızca çevresel bir sorun olmakla kalmayıp aynı zamanda insan hareketliliği ve toplumsal yapılar üzerinde de derin bir etki yaratmıştır. Artan sıcaklıklar, düzensiz yağış rejimleri, aşırı hava olayları ve çölleşme gibi çevresel bozulmalar, milyonlarca insanı yaşam alanlarını terk etmeye zorlayarak "iklim göçü" adı verilen yeni bir göç algısını ortaya çıkartmıştır. Hukuki bir statüsü olmayan iklim göçü, bireylerin ve toplulukların temel hakları ve yaşamları üzerinde doğrudan bir tehdit oluşturmaktadır (International Organization for Migration [IOM], 2023). Bu bağlamda bireyler yaşadıkları coğrafyaları terk etmek zorunda kalmakta ve yeni yaşam alanları arayışına girmeye zorlanmaktadır. Özellikle düşük gelirli ülkelerde iklim değişikliğinin göç kararlarını nasıl etkilediği sorusu gündeme gelmiştir. Hoffmann, vd (2020) tarafından yapılan çalışmada, çevresel değişimlerin göç üzerindeki etkilerine ilişkin ülke düzeyinde yapılan çok sayıda ampirik araştırma incelenerek, çevresel değişim ile göç arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğunu ortaya konmuştur. Bu durum, iklim göçü kavramını öne çıkarırken; bireylerin ve toplumların iklim değişikliği karşısında hak ve sorumluluk alanlarında da değişimi ortaya koymaktadır.

Bu gereklilik, vatandaşlık kavramının da sorgulanmasına yol açmıştır. Geleneksel olarak ifade edilen vatandaşlık, iklim değişikliğinin yarattığı sınır aşan olumsuz etkiler karşısında yetersiz kalmaktadır. Bu bağlamda, "iklim vatandaşlığı" ve "ekolojik vatandaşlık" gibi yeni kavramlar ortaya çıkmıştır.

Ekolojik vatandaşlık, bireyin doğaya karşı etik sorumluluklarını ve ekosisteme duyarlı hak anlayışını merkeze alırken; iklim vatandaşlığı, bireylerin ve toplumların iklim değişikliği karşısındaki rollerini ve yükümlülüklerini yeniden tanımlar (Çüm, Artan, 2025).

Bu iki kavram, bireylerin çevresel krizlere karşı pasif bireyler olmaktan çıkıp, aktif ve sorumlu bireyler haline gelmesini amaçlar. Ancak literatürde bu kavramlara dair çalışmaların dağınık bir şekilde yer alması, mevcut durumun bütüncül olarak anlaşılmasını zorlaştırmaktadır. Bibliometrik analiz çalışmaları ise literatürün sistematik olarak bir araya

getirilmesinde ve bütünsel yaklaşımların ortaya konmasında son derece önemli rol oynamaktadır.

Bibliyometri, bilimsel yayınların niceliksel analizini yaparak bir alanın gelişim dinamiklerini, eğilimlerini ve etki düzeylerini ortaya koyan bir yöntemdir (Passas, 2024). Özellikle 2000’li yıllardan sonra bilgi üretiminin hızla artmasıyla, bibliyometrik analiz sosyal bilimler, sağlık, mühendislik ve çevre bilimleri gibi pek çok disiplinde yoğun olarak kullanılmaya başlanmıştır (Cheng, vd. 2024). Bibliyometrik analiz, konuyla ilgili literatürün kapsamını, yoğunlaştığı temaları, işbirliği ağlarını ve araştırma boşluklarını ortaya çıkararak, hem akademik dünyaya hem de politika yapıcılara yol gösterici veriler sunmaktadır.

Bu çalışma, ‘iklim göçü, iklim vatandaşlığı ve ekolojik vatandaşlık’ kavramlarına ilişkin akademik literatürü sistematik biçimde analiz ederek bu alanların gelişim dinamiklerini, eğilimlerini ve kesişim noktalarını ortaya koymaktır. Bu doğrultuda çalışma, Web of Science gibi uluslararası veri tabanlarından elde edilen yayınların VOSviewer yazılımı kullanılarak bibliyometrik analizini gerçekleştirmekte; yazar işbirlikleri, atıf ağları ve anahtar kelime kümelenmeleri üzerinden literatürün mevcut durumunu ve araştırma boşluklarını görünür kılmayı hedeflemektedir. Böylece çevre politikaları, göç ve vatandaşlık tartışmalarına disiplinlerarası bir perspektif kazandırılması amaçlanmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1.İklim Değişikliği

Hava, “yeryüzünün herhangi bir yerinde ve herhangi bir anda yaşanan ya da gözlenen atmosferik olayların tümü” dür. İklim, “yeryüzünün herhangi bir yerinde uzun yıllar boyunca yaşanan ya da gözlenen tüm hava koşullarının ortalama özelliklerinin yanı sıra, onların oluşma sıklıklarının zamansal dağılımlarının, gözlenen ekstrem (aşırı, uç) değerlerin, şiddetli olayların ve tüm değişkenlik tiplerinin bireşimi” biçiminde tanımlanır (Türkeş, 2001). Hava ve iklim, insan etkinliklerini, refahını ve sağlığını çok değişik yollardan etkiler. İnsan, yüzyıllar boyunca, barınaklarını, yiyecek ve enerji üretimlerini genel olarak iklim ve çevre koşullarıyla uyumlu bir yaşam tarzı yaratmak için düzenleme ve kendisini bu kaynağa uyarlama çabası içinde olmuştur. İklim değişikliği ise, “iklimin ortalama durumunda ya da onun değişkenliğinde onlarca ya da daha uzun yıllar boyunca süren istatistiksel olarak anlamlı değişimler” olarak tanımlanabilir(Türkeş,2008). İklim değişikliği, doğal iç süreçler ve dış zorlama etmenleri ile atmosferin bileşimindeki ya da arazi kullanımındaki sürekli antropojen (insan kaynaklı) değişiklikler nedeniyle oluşabilir (Türkeş,2008).

Konuyla ilgili bilinmesi gereken başka bir önemli kavram ise, ‘iklim değişkenliği’ ya da ‘değişebilirliğidir.’ İklimsel değişkenlik, “tüm zaman ve alan ölçeklerinde iklimin ortalama durumundaki ve standart sapmalar ile uç olayların oluşumu gibi öteki istatistiklerindeki değişimlerdir.” İklimsel değişebilirlik, iklim sistemi içerisindeki doğal iç süreçlere (içsel değişebilirlik) ya da doğal kaynaklı dış zorlama etmenlerindeki değişimlere (dışsal değişebilirlik) bağlı olarak oluşabilir (Türkeş, 2008).

1.2 İklim Değişikliğinin Nedenleri

İklim, atmosferik süreçlerin ve meteorolojik elemanların uzun dönemli istatistiksel bir sentezi olarak tanımlanır (Türkeş, 2001). Yerküremizin doğal iklim sistemi tarih boyunca kendi seyrinde değişime uğramış olsa da, Sanayi Devrimi ile başlayan dönemde insan kaynaklı faaliyetler, bu doğal işleyişin ötesine geçerek, küresel ölçekte bilimsel olarak kanıtlanmış dönüştürücü ve hızla ilerleyen bir iklim değişikliğini tetiklemiştir.

Hükümetler arası İklim Değişikliği Paneli (IPCC), 2013-2014 yıllarında yayımladığı Beşinci

Değerlendirme Raporu (AR5) ile bu önemli duruma dikkat çekmiş, "Küresel iklim değişikliğinin nedeni biziz. Harekete geçmemiz gerekiyor!" çağrısını yapmıştır. Raporda, atmosferdeki karbondioksit (CO₂), metan (CH₄) ve diazotmonoksit (N₂O) yoğunlaşmalarındaki artışın, sanayileşmeyle birlikte insan etkinliklerinden kaynaklandığı net bir şekilde ortaya konulmuştur. Aynı zamanda, mevcut durumun devam etmesi halinde iklimsel ısınmanın kaçınılmaz olduğu da belirtilmiştir (IPCC, 2013-2014). Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (UNFCCC, 1992) de bu antropojenik etkiyi vurgulayarak, iklim değişikliğini "küresel atmosferin bileşimini doğrudan veya dolaylı olarak değiştiren insan faaliyetlerine atfedilen, doğal iklim değişkenliğine ek bir değişim" olarak tanımlamaktadır.

Küresel iklim değişikliğine yol açan en önemli etken, antropojenik sera gazı emisyonlarının atmosferde birikimidir. Bu emisyonların büyük çoğunluğu, özellikle fosil yakıtların yakılmasıyla gerçekleşmektedir; çünkü fosil yakıtlar, küresel sera gazı emisyonlarının %75'inden fazlasını ve toplam karbondioksit emisyonlarının yaklaşık %90'ını oluşturmaktadır (IPCC, 2021). Endüstriyel süreçler, enerji üretimi, tarım uygulamaları ve arazi kullanımındaki değişiklikler de bu emisyon artışına önemli katkı sağlamaktadır. Bu gazlar, atmosferdeki doğal sera etkisini artırarak dünyanın yüzey sıcaklıklarının yükselmesine neden olmaktadır. Diğer yandan, ormansızlaşma gibi arazi kullanım değişiklikleri, karbon yutaklarının emilim kapasitesini düşürerek atmosferik sera gazı yoğunluğunu daha da belirginleştirmektedir. Doğal iklim değişkenliğinin sebepleri olarak görülen, güneş aktivitesi ve volkanik faaliyetler gibi etkenler mevcut iklim değişikliği üzerinde incelendiğinde, bu faktörlerin antropojenik etkilere kıyasla önemsiz düzeyde kaldığı bilimsel olarak kanıtlanmıştır (IPCC, 2021).

1.3. İklim Değişikliğinin Sonuçları

İklim değişikliğine sebep olan etkenler doğal ve insan kaynaklı olmak üzere iki nedene bağlıdır. İnsan etkisi olarak tanımlanan etki, üretim, tüketim ve ortaya çıkan atıkları kapsamaktadır. Güneş ve yer küre hareketleri iklim değişikliğini tetikleyen doğal etmen olarak sınıflandırılmaktadır. Saptanmış verilere bakıldığında küresel ölçekte en yoğun yıkımın insan faaliyetlerinden kaynaklandığı bilinmektedir. İnsan faaliyetleri ya da antropojenik kaynaklı sera gazı emisyonlarının sebep olduğu bu ısınma, gezegenimizde kapsamlı ve iç içe geçmiş sonuçlar doğurmaktadır. IPCC'nin (2021) bulgularına göre, küresel ortalama yüzey sıcaklığı 1850-1900 yılları arasındaki 50 yıllık dönem referans alındığında yaklaşık 1,1°C'lik bir artış göstermiştir. Bu ısınma, okyanus yüzeylerine kıyasla

karasal alanlarda daha belirgin olup, 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren hız kazanmıştır. 21. Yüzyılda gezegeni ve canlı yaşamını tehdit eden en önemli etmen, doğal kaynakların ve doğanın aşırı kullanımı sonucu ortaya çıkan çevre sorunlarıdır (Demir, 2022, s. 4).Kirlenen hava, su ve toprak ile sınırlı kalmayan çevre sorunları, canlılar için yaşam alanlarının kısıtlanmasına yol açmıştır.

Atmosferde biriken sera gazları, Güneş'ten gelen ısınnın uzaya geri dönmesini engelleyerek küresel ısınmayı şiddetlendirmekte ve Dünya'nın kayıtlı tarihindeki en hızlı ısınma dönemine girmesine neden olmaktadır. Yükselen sıcaklıklar, hava döngülerini ve doğal dengeyi bozarak, insanlık ve diğer tüm canlılar için çeşitli ve ciddi riskler yaratmaktadır.

İklim değişikliğinin diğer kritik sonuçları arasında deniz seviyelerindeki yükseliş, aşırı hava olaylarının frekans ve şiddetindeki artış, ekosistemlerdeki bozulma ve biyoçeşitlilik kaybı öne çıkmaktadır (IPCC, 2021). Buzulların ve kutup buz kütlelerinin erimesiyle tetiklenen deniz seviyesi artışı, özellikle kıyı ekosistemleri ve yerleşim alanları üzerinde önemli bir tehdit oluşturmaktadır. Aşırı sıcak hava dalgaları, seller, kuraklıklar ve tropikal siklonlar gibi ekstrem hava olaylarının artışı, tarımsal üretimi, su kaynaklarını ve insan sağlığını olumsuz etkilemektedir. Nihayetinde, iklim değişikliği; sosyal, ekonomik ve ekolojik sistemler üzerinde geniş ve karmaşık etkiler yaratarak, küresel düzeyde acil ve kapsamlı müdahale gerektiren bir krize dönüşmüştür (IPCC, 2021; IPCC, 2023).

IPCC 6.Değerlendirme Raporu (2022) kapsamında yapılan araştırmalar sonucunda ulaşılan sonuçlara göre;

Artan sıcaklıklara bağlı insanların ölüm oranlarında artış olduğu, özellikle savunmasız bölgelerde 15 kat daha fazla insanın hayatını kaybettiği, psikolojik olarak travmaya yol açtığı,

İklim değişikliğine bağlı olarak tarımsal faaliyetlerin veriminin düşmesi, hem gıda güvenliği, hem de yetersiz beslenmeye etki ettiği, yoksulluğun derinleştiği,

Artan sel ve kuraklık olaylarına bağlı olarak insani ilişkilerde çatışmaların yaşandığı, bunun sonucunda insanların yaşam alanlarını terk ettiği,

Değişen hava koşulları ile tarım, balıkçılık, ormancılık, turizm ve iş gücü verimliliğinin düşmesi ile yoksulluğun derinleştiği ve ekonomik açıdan gelişmeyi yavaşlattığı,

Aşırı hava olayları nedeni ile aşamalı olayların yaşanması, ekonomik ve toplumsal olarak zararın katlanmasını hızlandırmıştır. Uluslararası tedarik ve doğal kaynakların kesintiye uğramasına, sektörlerin ve sınırların etkilenmesine neden olduğu,

Türlerin birçoğunun neslinin tükendiği, bir kısmının yaşam alanlarını değiştirdiği,

Yaşam alanları olarak doğal ortamları tercih eden yerli halkların yaşam tarzlarını etkileyerek daha savunmasız hale gelmesine katkı sağladığı,

İklim değişikliğine uyum sağlamak için sağlanan desteğin, göç eden ve göç alan topluluklara da sağlanması gerektiği,

Isınan hava ile deniz seviyesinin yükselmesi, kıyı bölgelerinde yaşamın ve temiz su kaynaklarına erişimin zorlaşacağı belirtilmiştir (IPCC, 2022).

IPCC 6. Değerlendirme Raporu (2023), insan faaliyetlerine bağlı iklim değişikliğinin olumsuz etkilerini daha net ve açık bir şekilde açıklayarak sosyal adalet, hakkaniyet ve iklim adaleti temelinde, sürdürülebilir bir şekilde harekete geçmenin kaçınılmaz olduğunu belirtmiştir.

Kaynakların tükenmeyeceği düşüncesi ile hareket edilmesi, insan kaynaklı sorunun en temel düşüncesini oluşturmaktadır. Havanın, suyun, toprağın verimli ve sağlıklı bir şekilde tükenmez olduğu varsayımı ile dikkatsiz kullanımı, insanın küresel ölçekte geri döndürülemez, büyük ve yıkıcı bir sorunla karşı karşıya kalmasına sebep olmaktadır. Bu sorun insan toplulukları ile sınırlı kalmayıp, ülkeler için en değerli kriteri oluşturan biyoçeşitliliği de olumsuz etkilemektedir. Demir 2023 yılında yayınlanan makalesinde;”21. yy. da giderek etkisi artan küresel biyolojik çeşitlilik kayıpları bugüne kadar insanlık tarihinde görülememiş bir hızla artış eğilimindedir. Bu süreci “durdurmak ve tersine çevirmek” için etkili ve uygulanabilir, küresel birleşmeye dayalı bir acil eylem planına gereksinim vardır.” Sözleri ile ısınmanın etkisini ifade etmiştir.

İklim değişikliği, ekolojik bir sorun olmanın ötesinde, toplumsal, ekonomik ve politik boyutlarıyla çok yönlü bir kriz olarak ele alınmalıdır. Bu küresel ölçekteki kriz, tüm dünyayı etkisi altına alırken, toplumsal yapılar üzerindeki etkileri bağlamında farklı grupları farklı biçimlerde etkilemekte; mevcut eşitsizlikleri derinleştirme potansiyeli taşımaktadır. Bu nedenle, iklim değişikliğinin toplumsal etkilerini anlamak ve çözüm önerileri geliştirebilmek için disiplinler arası kavramsal çerçevelerin geliştirilmesi büyük önem taşımaktadır (Yılmaz Altun, Ö., 2025)

Sosyoloji, ekonomi, siyaset bilimi ve çevre bilimleri gibi farklı disiplinler, bu konuya kendi perspektiflerinden yaklaşarak iklim değişikliğinin toplumsal etkilerini açıklamaya çalışmakta; her biri farklı boyutları ön plana çıkarmaktadır. Aktivistler, film yapımcıları, yazarlar ve sanatçılar, farklı anlatı yöntemlerini kullanarak iklim krizini kamuoyunun dikkatine sunmaya çalışmaktadırlar. Imagining Extinction (Yok Oluşu Hayal Etmek), bu anlatıları ve imgeleri şekillendiren kültürel çerçeveleri inceleyen ilk kitaptır (Heise,2016).

Ursula K. Heise, *Imagining Extinction* (2016) adlı eserinde, biyoçeşitliliğin, tehlike altındaki türlerin ve yok oluşun sadece bilimsel bir sorgulama alanı olmaktan öte, aynı zamanda tarihsel, kültürel ve değerler bazlı meseleler olduğunu ileri sürmektedir (Heise, 2016). Bir diğer önemli açıklamayı Adger vd. (2012) yapmaktadır. İklim değişikliği, yalnızca ekonomik veya fiziksel riskler yaratmakla kalmaz, aynı zamanda kültürel boyutlarıyla da toplulukları etkiler. Toplulukların kimliği, yerle ilişkisi ve sosyal yapıları, iklim değişikliğinin doğrudan veya dolaylı etkilerine maruz kalabilir (Adger, vd. 2012). Kültür, iklim değişikliğine uyum ve risk algılamada merkezi bir rol oynamaktadır. Topluluklar, çevresel değişimlere verdikleri yanıtları kendi değerleri, inançları ve sosyal normları çerçevesinde şekillendirmektedirler.

Kültürel bağlılık ve yer ile ilişki, bireylerin göç veya adaptasyon kararlarını etkiler. Örneğin, topluluk üyelerinin yerlerine olan güçlü bağlılıkları, ekonomik ve sosyal kaynaklarını koruma isteğini artırabilir, bu da göç veya yeniden yerleşim gibi stratejilere karşı direnci güçlendirir (Adger vd.2012). Benzer şekilde, iklim değişikliği bazı kültürel pratikleri tehdit edebilir; balıkçılık veya geleneksel tarım gibi yerel ekonomik faaliyetler, iklimsel değişimlere bağlı olarak sosyal ve kültürel anlam kayıplarına yol açabilmektedir.

İnsanların yaşadıkları yere ve kültürel kimliklerine duydukları bağlılık, iklim değişikliğine karşı geliştirecekleri uyum stratejilerini şekillendiren önemli bir role sahiptir. Yaşadıkları çevrenin ve kültürel değerlerin korunmasını öncelikli bir hedef olarak benimseyen topluluk üyeleri olabilir; bu durum, topluluk temelli adaptasyon planlamalarının etkinliğini artırmaktadır (Adger vd, 2012). Bununla birlikte, yerel kültürel değerler ve kimlik unsurları, modern adaptasyon yaklaşımlarıyla zaman zaman çatışabilmekte; bu uyumsuzluk, toplulukların iklim değişikliğine karşı adaptasyon kapasitesini sınırlayarak, uygulamada esneklik ve direnç kazanımını engelleyebilmektedir. Dolayısıyla, iklim politikaları ve adaptasyon stratejileri geliştirilirken, toplulukların kültürel normları ve kimlik dinamikleri dikkate alınmalıdır (Adger, vd. 2012).

İklim değişikliği politikalarının temel hedefi, sera gazı emisyonlarının azaltılması ve toplumsal ile çevresel direncin artırılması yoluyla sürdürülebilir bir gelecek inşa etmektir. Bu bağlamda ülkeler, küresel ısınmayı 1,5°C ile sınırlama hedefi doğrultusunda emisyon azaltım taahhütlerini güçlendirmekte ve daha iddialı politika paketleri geliştirmektedir. Politika hedefleri genel olarak dört ana ekseninde yoğunlaşmaktadır: sera gazı emisyonlarının sınırlandırılması, iklime uyum kapasitesinin artırılması, sürdürülebilir kalkınmanın teşvik edilmesi ve uluslararası iş birliğinin güçlendirilmesidir (IPCC, 2022). Bu hedeflerin

gerçekleştirilmesinde kullanılan araçlar ise yasal, ekonomik ve bilgilendirme odaklı uygulamalar olarak sınıflandırılabilir. Yasal araçlar, iklim mevzuatı, emisyon ve enerji verimliliği standartları ile çevresel etki değerlendirmesi süreçlerini kapsarken; ekonomik araçlar karbon fiyatlandırma mekanizmaları, emisyon ticaret sistemleri, yenilenebilir enerji teşvikleri, yeşil tahviller ve Ar-Ge desteklerini içermektedir. Bilgilendirme ve eğitim temelli araçlar ise kamuoyu bilinçlendirme kampanyaları, mesleki eğitim programları ve enerji etiketleme sistemleri gibi uygulamaları içermektedir. Araştırmalar, bu politika araçlarının çevresel ve teknolojik sonuçlar ile yenilikçilik üzerinde genellikle olumlu etkiler sağladığını göstermektedir; ancak kısa vadede rekabetçilik ve dağılımsal etkiler gibi bazı olumsuz sonuçlar da ortaya çıkabilmektedir. Bu olumsuzluklar, özellikle küçük işletmeler için uygun politika tasarımları (Ar-Ge destekleri, kamu alımları, karbon fiyatlandırma ve geri dönüşüm mekanizmaları) aracılığıyla azaltılabilir veya fırsatlara dönüştürülebilir (Peñasco, vd., 2021).

1.4. İklim Göçü

21.yüzyılın en önemli küresel sorunlarından biri olan iklim değişikliğinin doğrudan veya dolaylı bir sonucu olarak ortaya çıkan insan hareketliliğini ifade etmek için iklim göçü kavramı kullanılmaktadır. Bu olgu, basit bir yer değiştirme eyleminin ötesinde, çevresel, sosyal, ekonomik ve politik faktörlerin iç içe geçtiği karmaşık ve çok boyutlu bir süreç olarak tanımlanır (Demir, 2025).

İklim göçü veya çevresel göç, iklim değişikliğinin neden olduğu çevresel faktörlerin; ani seller, fırtınalar gibi iklim şokları ya da uzun süreli kuraklık, deniz seviyesi yükselmesi, toprak bozulması gibi iklim streslerinin doğrudan bir sonucu olarak ortaya çıkan insan hareketliliğini ifade eder. Black vd. (2011), iklim göçünü sadece çevresel faktörlere indirgemek, ekonomik, politik ve sosyal etkenleri göz ardı etmek, eksik bir değerlendirme olacağı vurgusu literatürde de yer bulmuştur.

Bu hareketliliğin, zorunlu yerinden edilmelerden (Boas vd., 2022; İbrahim ve Mensah, 2022) gönüllü adaptasyon yaklaşımlarına kadar uzanan geniş bir çeşitliliği vardır (FCDO, 2021). Boas vd (2022), daha geniş bir perspektif sunarak, iklim değişikliğinin yol açtığı insan hareketliliğinin sadece göç ile sınırlı kalmayıp, yerinden edilme, dolaşım ve geçici yer değiştirmeler gibi çeşitliliği ve hatta hareket etmeme durumlarını da içermesi gerektiğini vurgulayarak "iklim hareketlilikleri" kavramını ortaya koymuşlardır.

Kuramsal literatürde iklim göçünü açıklamak için çoğunlukla başvuru yapılan yaklaşımların başında "İtici ve Çekici Faktörler (Push-Pull Factors) Teorisi" gelir (Lee, 1966). Bu teoriye göre, bireylerin veya toplulukların göç etme kararları, hem çıkış yerlerindeki olumsuz

koşullardan (itici güçler) kaçma, hem de varış yerlerindeki olumlu potansiyellerden (çekici güçler) yararlanma motivasyonu ile şekillenir. Her göç kararı, bir çıkış bölgesi, bir varış bölgesi ve araya giren engelleri içeren bir süreçtir. Bu engeller, mesafe, maliyet, kültürel uyum, sosyal bağlar ve bilgi eksikliği gibi etkenleri kapsamaktadır. Göç kararını etkileyen dört ana faktörden bahsedilebilir. Bunlar (Lee, 1966);

Çıkış bölgesi özellikleri: İnsanları bölgede tutan veya göç etmeye zorlayan ekonomik, sosyal, çevresel ve politik koşullardır.

Varış bölgesi özellikleri: İnsanları çeken veya iten fırsatlar, yaşam koşulları ve sosyal çevre. **Araya giren engeller:** Mesafe, ulaşım zorlukları, maliyetler, yasal ve sosyal kısıtlamalar gibi faktörlerdir.

Bireysel faktörler: Yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi, sağlık durumu, aile yapısı, bireysel risk algısı ve kişisel tercihleri içermektedir.

İklim değişikliğinin neden olduğu şiddetli kuraklıklar, yıkıcı seller, deniz seviyesinin yükselmesi ve aşırı hava olayları gibi çevresel stres faktörleri, kaynak bölgelerdeki yaşamı ve geçim kaynaklarını sürdürülemez hale getirerek önemli itici güçler oluşturur (Bohra-Mishra vd., 2014; FCDO, 2021). Bohra-Mishra vd (2014) yürüttüğü 15 yıllık çalışmada, Endonezya'da 7.185 hanelik bir panel verisi kullanılarak, sıcaklık ve yağıştaki değişikliklerin yanı sıra ani doğal afetlerin kalıcı göç üzerindeki etkilerini incelemişlerdir. Ani iklimsel olayların kalıcı göçü tetikleyebileceği, ancak bu etkinin bölgesel faktörlere ve sosyo-ekonomik koşullara bağlı olarak değişebileceği sonucuna ulaşılmıştır.

Bu tür çevresel şoklar, özellikle tarıma bağımlı kırsal topluluklar için, önemli geçim kaynağı olan tarımsal üretimi ciddi şekilde etkileyerek, insanları yer değiştirmeye zorlayabilir (İbrahim, Mensah, 2022). Ancak Wesselbaum (2020), iklimin göç üzerindeki etkisinin doğrusal olmadığını, örneğin belirli bir eşiğin üzerindeki sıcaklık artışlarının göçü azaltıcı bir etki de oluşturabileceğini ileri sürerek, itici ve çekici güçler arasındaki karmaşık etkileşime dikkat çekmektedir. Bu durum, göçün her zaman doğrudan bir adaptasyon mekanizması olmadığını, bazen bir hareketliliği engelleyici faktör de olabileceğini düşündürmektedir.

İklim göçünün değerlendirilmesinde bir diğer önemli kuramsal yaklaşım "Geçim Kaynakları (Livelihood) Yaklaşımı"dır (Department for International Development [DFID], 1999). Bu yaklaşım, iklim değişikliğinin neden olduğu çevresel bozulmaların, özellikle kırılgan toplulukların mevcut geçim kaynakları yöntemlerini nasıl etkilediğini ve göçün bu bağlamda bir dayanıklılık veya adaptasyon yöntemi olarak nasıl ortaya çıktığını inceler. Shaffril vd

(2018), yerli balıkçıların iklim adaptasyon yöntemlerini incelerken bu perspektifi kullanır; benzer şekilde, iklim değişikliğinin tarımsal gelir üzerindeki etkileri ve bunun göçü nasıl tetiklediği Lilleør ve Van den Broeck (2011) tarafından ele alınmıştır. Bu yaklaşım, göçün sadece olumsuz bir sonuç olmaktan ziyade, bireylerin ve toplumların değişen koşullara uyum sağlamak için geliştirdikleri bir strateji olabileceği fikrini destekler.

İklim göçünün etkileri çoğu zaman karmaşıktır; bu süreç hem adaptasyon çabalarını destekleyebilir hem de önemli sorunlar yaratabilir. Bu noktada "Çevresel Adalet ve Haklar Perspektifi" kritik bir kuramsal zemin sunar. Bu bakış açısı, iklim değişikliğinden en fazla etkilenen toplumların, küresel sera gazı emisyonlarına en az katkıda bulunanlar olabileceği gerçeğini vurgular (Bullard, 2008). Bullard'ın (1990) çevresel ırkçılık üzerine yaptığı öncü çalışmalar, çevresel adaletsizliklerin belirli toplumları nasıl daha da kırılgan hale getirdiğini ve bu nedenle onların yerinden edilme olasılıklarını artırdığını göstermektedir. Sümer (2024) tarafından yapılan çalışmada; iklim göçmenlerinin yeniden yerleştirilmesi sürecinde ekonomik kayıpların ve kültürel kimlik, gelenek kaybı gibi somut olmayan olumsuzlukların yaşandığını ortaya koyarak, bu göçlerin bir adaletsizlik boyutu taşıdığını ve insan hakları ekseninde ele alınması gerektiğini vurgulamaktadır. Bu durum, iklim göçmenlerinin uluslararası hukukta yasal bir statü eksikliğiyle karşı karşıya kalmalarını ve çoğu zaman mülteci haklarından mahrum bırakılmalarını da beraberinde getirir (Wesselbaum, 2020).

Politika ve kurumsal yanıtlar açısından, Korkmaz (2025) Türkiye'nin iklim değişikliğine bağlı göçlerle ilgili yeterli ulusal politikaların bulunmadığını ve bu durumun iç ve dış göçleri artırma potansiyeli taşıdığını belirtir. Küresel düzeyde ise, Dutta Gupta ve Falzon (2024), iklim uyum projelerinin çoğu zaman insan hareketliliğini engellemeye odaklandığını, ancak bu durumun göçmenlerin gerçek ihtiyaçlarını ve kırılganlıklarını göz ardı ettiğini belirterek, eleştirel yaklaşmaktadır. Şimşek (2024) ise, UNHCR (United Nations High Commissioner for Refugees) gibi uluslararası kuruluşların bu krizle başa çıkmada dijital teknolojilerden daha etkin yararlanma potansiyeline işaret ederken, Duran (2022) küresel ölçekte yeterli önlemler alınmadığı takdirde göç hareketliliğinin artacağını vurgular. Son olarak, Boas vd (2022) tarafından ortaya atılan "iklim hareketlilikleri (climate mobilities)" kavramı, iklim değişikliğinin insan hareketliliği üzerindeki etkisini sadece göçle sınırlı tutmayıp, gönüllü hareketsizlik ve farklı türdeki hareketlilikleri de kapsayan daha geniş bir çerçevede incelemeyi önererek, bu alandaki kuramsal tartışmayı zenginleştirmektedir.

İklim değişikliğinin etkilerinin derinleştiği günümüzde, sadece çevresel faktörlerle açıklanamayan göç olgusu, karmaşık bir süreci ifade etmektedir. Bireylerin veya

toplulukların yer değiştirme kararları, ekonomik, politik ve sosyal faktörlerle birlikte etkileşen bir kırılganlık ve uyarlanabilirdik çerçevesi içinde şekillenmektedir. Bu çok çeşitlilik, göçü tetikleyen nedenlerin anlaşılması ve etkili politika geliştirilmesi için hayati önem taşımaktadır.

1.5. İklim Adaleti

İklim krizinin yalnızca bilimsel ve teknik boyutlarla açıklanamayacağı anlaşıldığında, sorunun toplumsal, ekonomik ve ahlaki yönleri de tartışılmaya başlanmış ve bu bağlamda iklim adaleti kavramı ortaya çıkmıştır. Kavramın temelinde, iklim değişikliğine en çok sebep olan ülkelerin ve grupların olumsuz etkilerden en az düzeyde etkilenirken, sürece en az katkısı olanların krizin ağır sonuçlarını orantısız biçimde yaşaması gerçeği yatmaktadır (Akkuş, 2021). İklim adaleti kavramı, küresel ölçekte refah ve risklerin eşitsiz dağıldığını ortaya koymaktadır. Bu çerçevede, sanayileşmiş ve yüksek emisyonlu ülkelerin sorumluluklarını ön plana çıkararak, sera gazı salınımlarından kaynaklanan çevresel etkiler, genellikle gelişmekte olan ve ekonomik açıdan dezavantajlı ülkeleri daha fazla etkilemektedir. Dolayısıyla, iklim adaleti, gelişmiş ülkelerin, iklim değişikliğinin yol açtığı zararlar karşısında gelişmekte olan ülkelere karşı bir ekolojik yükümlölük taşıdığını savunur (Metin, 2023). Bu yaklaşım, yalnızca çevresel bir sorumluluğu değil, aynı zamanda uluslararası sosyal ve ekonomik adaleti de kapsayan bir bakış açısını ifade etmektedir. Dolayısıyla iklim adaleti, iklim değişikliği sorununa çözüm üretirken, nasıl olması gerektiği, hakkaniyet ilkesi temelinde ne tür yükümlölüklerin üstlenilmesi gerektiği temel noktasına odaklanmaktadır.

İklim adaletini, üç temel boyut çerçevesinde ele almak mümkündür. İlk boyut, iklim krizine karşı mekânsal olarak kırılgan bölgelerde yaşayan toplulukların karşılaştığı dezavantajlardır; bu durum, iklim değişikliğinin yol açtığı olumsuz etkiler nedeniyle iklim göçü ve iklim mülteciliği gibi sonuçlara kadar varabilmektedir. İkinci boyut, ülkelerin ekonomik ve sosyal koşullarından kaynaklanan uyum eksikliklerini kapsamaktadır. Bu bağlamda, bireylerin sınıfsal konumu, toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve diğer dezavantajlı durumlar, iklim adaleti perspektifinden dikkate alınmalıdır. Üçüncü boyut ise, gelecek kuşakların hakları ile ekosistemdeki tüm canlı ve cansız varlıkların iklim krizinden etkilenmesini gözeterek etik bir yaklaşımı ifade etmektedir (Akkuş, 2021).

Dolayısıyla iklim adaleti, yalnızca etik ve siyasal bir kavram olarak sınırlanmayıp, aynı zamanda iklim değişikliğiyse mücadelede kaynakların ve finansmanın adil bir şekilde dağıtılmasını, kadınlar, engelliler ve yoksullar gibi dezavantajlı grupların karar alma

süreçlerine aktif katılımını da içermektedir. Bu yaklaşım, iklim politikalarının tasarımında eşitlik ve adalet ilkelerinin merkezde tutulmasının önemini vurgulamaktadır (Akkuş, 2021). İklim adaleti perspektifini benimseyen kimi uzmanlara göre, sanayileşmiş kuzey ülkeleri tarihsel olarak atmosfere daha fazla karbondioksit salmış ve bu durum onların bugünkü ekonomik refahına zemin hazırlamıştır. Ne var ki, bu faaliyetlerin tetiklediği derin ekolojik ve iklimsel krizlerin yükü, esasen gelişmekte olan veya yoksul toplumlar tarafından taşınacaktır. Bunun temel nedeni, dünyadaki doğal kaynakların adil biçimde paylaşılmadığı gibi, iklim risklerinin de eşit bir biçimde dağılmamasıdır. Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli'nin (IPCC) tespitlerine göre iklim krizinden en fazla etkilenen kesimler düşük gelirli ve kırılgan gruplardır. Artan aşırı hava olayları, yükselen sıcaklıklar, okyanusların ısınması ve sera gazı emisyonlarındaki artış, okyanuslarda asitlenmeye yol açarken tarımsal üretkenliği de düşürmüştür. Bu gelişmeler, gıda üretimi ve gıdaya erişimde ciddi sorunların yaşanmasına neden olmuştur (IPCC, 2022).

Küresel iklim değişikliği, yol açtığı adaletsizlikler aracılığıyla hükümetleri, politik, ekonomik ve sosyal eşitsizlikleri azaltacak ortak stratejiler geliştirmeye zorlamaktadır. Bu durum, devletlerin yalnızca ulusal düzeyde değil, uluslararası iş birliği çerçevesinde de hareket etmesini gerektirmektedir. Bu bağlamda, pek çok ülke iklim değişikliğinin olumsuz etkilerini azaltmak ve toplumsal uyumu sağlamak amacıyla kapsamlı stratejik planlar hazırlamakta ve uluslararası anlaşmalar doğrultusunda koordineli adımlar atmaktadır (Ünsal, 2024).

İklim değişikliğiyle mücadeledeki ilk uluslararası girişim, 1992 yılında kabul edilen Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (UNFCCC) olmuştur. Sözleşme, iklim değişikliğinin nedenlerini ve etkilerini ele alırken, ülkelerin sorumluluklarını ve yükümlülüklerini belirlemiş, böylece uluslararası düzeyde iş birliğinin temelini atmıştır. Bununla birlikte, en kapsamlı ve etkili adım, 2015 yılında imzalanan Paris Anlaşması'dır. Anlaşma, küresel sıcaklık artışını sanayi öncesi döneme göre 2°C'nin altında tutmayı ve mümkünse 1,5°C ile sınırlamayı hedefleyerek, tüm taraf ülkeleri iklim değişikliğiyle mücadeleye aktif katılmaya yönlendirmiştir (UNFCCC, 1992; UNFCCC, 2015).

Doğa Derneği tarafından hazırlanan "İklim Adaleti: Doğa Hakkı Savunucuları İçin İklim Adaletine Giriş El Kitabı (2023)" 'nda yapılan açıklamalara ilave olarak, günümüz ve gelecek nesil insanları ve doğayı korumaya yönelik temel hak ve sorumluluklar sıralanmıştır. Yaşam ve sağlıklı çevre hakkı: İnsanların onurlu bir yaşam sürmesi, temiz, sürdürülebilir bir çevrede yaşaması temel haktır.

Eşitlik: İklim değişikliğinin yükleri ve kazanımları toplumlar arasında adil paylaşılmalıdır; ayrımcılığa yol açmamalıdır.

Kalkınma hakkı: Bireyler ve toplumlar çevreye zarar vermeden gelişebilmelidir

Katılım: İnsanların karar süreçlerine şeffaf biçimde katılması, bilgiye erişim ve seslerini duyurma hakkı vardır.

Yerli halkların hakları: Öz kaynakları ve yaşam biçimleri tehdit edilen yerli toplulukların temsili ve bilgisi özel önem taşır.

Nesiller arası adalet: Bugünün kararları gelecek nesillerin yaşamını doğrudan belirler; bu nedenle uzun vadeli sorumluluk gerekir.

Ortak fakat farklılaştırılmış sorumluluk: Tüm ülkeler sorumludur, ancak tarihsel olarak daha fazla kirlilik yaratan gelişmiş ülkeler daha büyük yük taşır.

Tazmin ve uyum: İklimden en çok zarar gören ülkelerin kayıpları karşılanmalı, uyum için finansal ve teknolojik destek sağlanmalıdır.

Doğanın metalaştırılmasına karşı çıkış: Doğa sınırsız bir kaynak değil, kendi hakları olan bir varlıktır.

Bu talepler, iklim adaletinin yalnızca çevreyi koruma sorununa odaklanmadığını; aynı zamanda insan hakları, eşitlik, katılım ve gelecek nesiller için sorumlulukla doğrudan bağlantılı olduğunu göstermektedir.

Çevresel adalet, çevre politikaları alanında yalnızca bir söylem değil, aynı zamanda güçlü bir toplumsal hareket olarak ortaya çıkmış ve zamanla iklim adaletinin kavramsallaştırılmasına önemli katkılar sunmuştur. Çevresel adalet, özellikle çevresel yüklerin ve faydaların eşitsiz dağılımına dikkat çekerek, dezavantajlı toplulukların çevresel karar alma süreçlerine katılımını savunmaktadır. Bu perspektif, iklim adaleti tartışmalarına da doğrudan yansımış ve iklim krizinin toplumsal boyutlarının daha görünür hâle gelmesine olanak tanımıştır (Schlosberg, Collins, 2014).

Akademik literatürdeki iklim adaleti tartışmalarının büyük kısmı, adalet teorisinin normatif çerçevelerine veya önde gelen çevre örgütlerinin pragmatik politika önerilerine odaklanırken; tabandan yükselen iklim adaleti hareketleri, çevresel adaletin ilkelerini temel alarak daha farklı bir söylem geliştirmiştir. Bu hareketlerde iklim adaleti, yerel etkiler, kırılgan grupların deneyimleri, toplulukların kendi seslerini duyurma hakları ve doğal kaynaklar üzerinde söz sahibi olma talepleri etrafında şekillenmektedir. Bu bağlamda, iklim adaletinin tabandan gelen söylemleri, yalnızca çevresel adaletin kaygılarını yansıtmakla kalmayıp; aynı zamanda iklim değişikliğine adil uyum sağlama konusunda yeni yaklaşım

biçimleri de ortaya koymaktadır. Dolayısıyla çevresel adalet söylemi, hem iklim krizinin toplumsal eşitsizliklerini anlamak hem de adalet temelli çözümler üretmek için kritik bir zemin sağlamaktadır (CJA, t.y.).

1.6. Ekolojik ve İklim Vatandaşlığı

Gittikçe derinleşen iklim krizi, yalnızca ekosistemler ve doğal kaynaklar üzerinde değil, aynı zamanda toplumsal yapılar, yönetim biçimleri ve bireysel haklar üzerinde de köklü etkiler yaratmaktadır. Aşırı hava olaylarının, deniz seviyesi yükselmesinin ve doğal kaynak kıtlığının artması, toplumların bu değişen koşullara uyum sağlama gerekliliğini (adaptasyon) zorunlu kılmıştır (IPCC, 2022). Dolayısıyla burada adaptasyon, iklim değişikliğinin mevcut veya beklenen etkilerine ve risklerine uyum sağlamak için alınan önlemler ve uygulamalar anlamına gelir. Bu adaptasyon süreci, sadece teknik çözümler (altyapı, sulama sistemleri, erken uyarı sistemleri) değil, aynı zamanda toplumsal, kurumsal ve davranışsal değişiklikleri de kapsamaktadır (IPCC, 2022). Bu bağlamda iklim değişikliğine adaptasyonda teknik boyut daha çok ekolojik altyapı uyumuna odaklanmıştır. İklim krizinin toplumsal sonuçları ise hukukun temel taşı olan vatandaşlık kavramı ile ilişkilidir. Burada ulusal sınırlar içinde kalan ve hak ve sorumluluklar bağlamında tanımlanan geleneksel klasik vatandaşlık algısı, iklim değişikliğinin sınır aşan ve küresel sonuçları karşısında yetersiz kalmaktadır (Dobson, 2003). Bu yetersizlik, bireylerin çevresel krizlere karşı aktif, sorumlu ve etik değerlere sahip bireylere dönüşme ihtiyacını ortaya koymuştur.

Andrew Dobson (2007), çevresel vatandaşlık kavramını ön plana çıkardığı makalesinde, çevre politikalarında bireysel davranış değişikliğini motive eden unsurları tartışmaktadır. Makalesinde, ilk dönem çevre hareketinin ekonomik ve toplumsal yapıların değiştirilmediği için beklenen başarıyı sağlayamadığını ifade etmektedir.

Dobson, yeşil vergiler olarak adlandırılan mali teşviklerin, bireyleri çevre dostu davranışlara yönlendirmede etkili görüldüğünü belirtir. İngiltere'deki Durham yol ücretlendirme sistemi ve İrlanda'daki plastik poşet vergisi örneklerini vererek, ekonomik çıkar üzerine yapılan politikaların sürdürülebilir olamadığını vurgulamaktadır. Ekonomik çıkar yaklaşımına alternatif olarak, bireylerin çevreye duyarlı, adalet, sorumluluk ve katılım temelinde aktif bir vatandaşlık geliştirmesinin gerekliliğini belirtmektedir.

Doğa ve insanlar arasındaki adil bir biçimde hak paylaşımı, bireylerin çevre üzerindeki etkilerinin farkında olması, bu etkileri azaltma sorumluluğu ve vatandaşların çevre politikalarına aktif olarak dâhil olması ekolojik vatandaşlığın temel argümanları olarak kabul edilmektedir. Bu ifadeler ile sürdürülebilir kalkınma anlayışına yeni bir bakış açısı

kazandırmış, ancak etik temelli bir vatandaşlık anlayışı ile başarı sağlanabileceğini vurgulamıştır (Dobson, 2007).

Ekolojik sorunların derinleştiği günümüzde, vatandaşlık kavramı da dönüşüme uğramıştır. Ekolojik vatandaşlık ile başlayan süreç, yakın dönemde iklim vatandaşlığı yaklaşımları, bireyin sorumluluklarını daha net ortaya koymaktadır. Artık bireylerin devletle birlikte çevreye ve gelecek nesillere karşı da sorumluluk taşıdığı, geleceğin çevresel refahı adına yerine getirilmesi gerekli olan yükümlülükleri yerine getirme zorunluluğu olduğu görülmektedir. Bu değişimin nedeni; iklim değişikliğinin küresel bir sorun olması, vatandaşlık anlayışının ulus ötesi bir boyut kazanması olarak gösterilebilir (Demir, 2025).

İklim değişikliği, çölleşme, kuraklık, taşkınlar, deniz seviyelerinin yükselmesi ve küresel sıcaklık artışı gibi evrensel etkileri beraberinde getirmektedir. Bu etkilerin beklenenden hızlı ve yoğun bir biçimde ortaya çıkması, ciddi sorunların doğmasına neden olmakta ve söz konusu sorunlarla etkili bir şekilde başa çıkabilmek için önlemlerin hızlı bir şekilde planlanması ve uygulanması gerekmektedir. Bununla birlikte, iklim değişikliği küresel bir sorun olduğundan, yalnızca tek bir ülke, toplum veya bölgenin alacağı önlemlerle kontrol altına alınması mümkün değildir; uluslararası işbirliği ve koordineli çabalar zorunludur (Sağsen, 2011).

İklim değişikliği bağlamında kaydedilen ilerlemeler önemli olmakla birlikte, yeni araştırmaların sürdürülebilir biçimde ilerleyebilmesi için bilgi tabanının sürekli olarak daha fazla veriyle zenginleştirilmesi gerekmektedir. Zira iklim değişikliğinin ortaya çıkaracağı farklı etkilerin doğal ve toplumsal sistemler üzerindeki yansımaları konusunda belirsizlikler varlığını korumaktadır. Bu belirsizliklerin aşılması ve etkin bir adaptasyon sürecinin inşa edilebilmesi, mevcut uyum bilgisinin sınırlarının genişletilmesine ve iklimle ilişkili daha kapsamlı veri setlerine ulaşılmasına bağlıdır. Adaptasyon stratejilerinin somut bir bileşeni olarak Avrupa Komisyonu, doğa temelli çözümleri şu şekilde tanımlamaktadır:

“doğadan ilham alan ve desteklenen, uygun maliyetli çözümler aynı anda çevresel, sosyal ve ekonomik faydalar sağlar ve dayanıklılık oluşturmaya yardımcı olur. Bu tür çözümler, yerel olarak uyarlanmış, kaynak açısından verimli ve sistemik müdahaleler yoluyla şehirlere, manzaralara ve deniz manzaralarına daha fazla ve daha çeşitli doğa ve doğal özellikler ve süreçler getirir” (European Commission, 2021).

Bahsi geçen strateji, iklim değişikliğine uyum sürecinde dört temel hedef üzerine inşa edilmiştir:

Daha akıllı adaptasyon: Evleri, iş yerlerini ve tarım alanlarını korumak gibi uygulamaları

yönlendirebilmek için daha gelişmiş veri ve araçların kullanılması.

Daha hızlı adaptasyon: İklim risklerini azaltacak, koruma kapasitesini artıracak ve su kaynaklarını güvence altına alacak çözümlerin geliştirilmesi.

Daha sistematik adaptasyon: İklim direncinin mevcut politikalara entegre edilmesi, yerel düzeyde uyum eylemlerinin desteklenmesi ve doğa temelli çözümlerin teşvik edilerek tüm sektörlerdeki iklim etkilerinin bütüncül bir şekilde ele alınması.

Uluslararası eylemin hızlandırılması: İklim direncini güçlendirmek amacıyla küresel düzeyde destek, finansman ve işbirliğinin artırılması.

Bu kapsamda iklim vatandaşlığı, günümüzün en önemli küresel sorunlarından biri olan iklim değişikliğiyle mücadelede bireylerin rolünü yeniden şekillendiren çağdaş bir yurttaşlık anlayışı sunmaktadır. Bu yaklaşım, kişileri yalnızca pasif tüketiciler olmaktan çıkarıp, bilinçli, sorumlu ve aktif yurttaşlar olarak bu mücadelenin merkezine koymaktadır. Klasik vatandaşlık kavramının aksine iklim vatandaşlığı, bireyin sorumluluklarını ulus boyutundan küresel boyuta taşıyarak, sorumluluk alanını genişletmektedir. Bu açıdan iklim vatandaşlığı, coğrafi sınırları aşan, kolektif bir bilinçle sorumluluk ve dayanışma zemininde buluşturan bir özellik sunmaktadır (Demir, 2025).

Yeni vatandaşlık anlayışı ile birey doğayı koruyan, gelecek nesilleri düşünen, adaleti küreselleştiren bir yapıya dönüşmektedir. Tüketen oy veren birey konumundan daha aktif bir rol üstlenmiş küresel vatandaş boyutuna dönüşmüştür. İklim göçü ile zorunlu yer değişikliği yaşayan bireylerin kimliklerini küresel boyuta taşıyan iklim vatandaşlığı, toplumsal kimliklerin yok olmasının da önüne geçmektedir (Demir, 2025).

İklim vatandaşlığı kavramı, bireyleri yalnızca çevresel sorunlardan haberdar eden bir anlayıştan öteye geçerek, onları iklim krizine karşı aktif ve etik sorumluluk sahibi aktörler olarak konumlandırır (Gao, 2025). Bu perspektif, vatandaşların sadece kişisel yaşam tarzı değişiklikleri yapmalarını değil, aynı zamanda kamu politikalarına katılım göstermelerini, toplumsal farkındalık kazanmalarını ve kolektif sorumluluk üstlenmelerini de kapsar. Gao (2025), mevcut ekolojik vatandaşlık literatürünün erdemleri çoğunlukla sürdürülebilirlik bağlamında ele aldığını ve insan ile insan-ötesi varlıklar arasındaki etik ilişkileri yeterince vurgulamadığını belirtmektedir.

Bu nedenle iklim vatandaşlığı, erdemlerin hem insan hem de insan olmayan canlılar ve ekosistemler açısından yeniden tanımlanmasını önerir. Bireylerin iklim krizine yanıt verebilme kapasitesi, eğitim, bilinçlendirme ve toplumsal etkileşim yoluyla geliştirilebilecek erdemlerle güçlendirilir. Böylece, vatandaşlar yalnızca çevreyi korumakla kalmaz, aynı

zamanda iklim adaleti çerçevesinde insan-ötesi dünyaya karşı da sorumluluk üstlenirler. Bu yaklaşım, hem iklim krizine müdahalede bireysel ve toplumsal kapasitenin artırılmasına hem de iklim adaletinin daha kapsayıcı ve uygulanabilir hâle gelmesine hizmet eder (Gao, 2025). İklim vatandaşlığı, ekolojik vatandaşlık kavramının, küresel iklim krizinin kendine özgü ve acil zorluklarına odaklanmış daha spesifik bir uzantısıdır. Bu kavram, bireylerin ve toplumların iklim değişikliğinin nedenleri ve sonuçları konusundaki küresel sorumluluklarını anlama ve bu sorunla mücadele etmek için aktif olarak katılım sergilemelerini ifade eder (Vihersalo, 2017).

İklim vatandaşlığı, basitçe bireysel davranış değişikliklerinin ötesine geçerek, politik süreçlere katılımı, iklim adaleti için mücadeleyi ve kolektif sorumluluk almayı da içerir (Bulkeley vd., 2014). Melih Can Kızmaz (2022) tarafından yapılan çalışma, iklim adaletinin sağlanmasının temelinde doğal hakların olması gerektiğini ve gerçek iklim adaleti için sadece insanların değil, tüm canlıların temel haklarını içeren iklim vatandaşlığı haklarının gözetilmesi gerektiğini savunarak, kavramın etik ve normatif boyutunu güçlendirmektedir. Bu, iklim vatandaşlığını sadece bir dizi eylem olarak değil, aynı zamanda derin bir etik ve adalet taahhüdü olarak konumlandırır.

Bu alandaki teorik tartışmalar, vatandaşların iklim eylemlerine katılım motivasyonlarının çeşitliliğini de dikkate alır. Martinsson ve Lundqvist (2010), ekolojik vatandaşlık literatüründeki "derin yeşil" (radikal çevreci) tutumların zorunlu olduğu görüşüne karşı çıkarak, İsveç'teki ampirik verilerle "gri" çevresel tutumlara sahip bireylerin de sürdürülebilir davranışlar sergileyebileceğini göstermiştir. Bu bulgu, iklim vatandaşlığı eylemlerinin sadece ideolojik bir bağlılıktan değil, aynı zamanda farklı motivasyonlar veya dışsal faktörler (örneğin teşvikler, sosyal normlar) tarafından da tetiklenebileceği düşüncesini destekler. Bu, iklim politikalarının daha geniş bir yelpazedeki vatandaşları kapsayacak şekilde tasarlanması gerektiğine işaret eder.

Son olarak, iklim vatandaşlığı, bilimsel bilginin kamuoyu ile etkileşimini ve bu bilginin demokratik süreçlere entegrasyonunu da kapsayan bir kavramdır (Lorenzoni vd., 2007). İklim değişikliği gibi bilimsel veriye dayalı küresel sorunların yönetimi, sadece uzmanların değil, aynı zamanda bilinçli vatandaşların da katılımını gerektirir. Bu bağlamda, iklim vatandaşlığı, bilim, siyaset ve toplum arasındaki ilişkinin demokratikleşmesi ve küresel krizlere karşı kolektif eylemin güçlendirilmesi sürecinin önemli bir parçası olarak görülmektedir.

1.7. Bibliyometri Kavramı ve Biblometrik Çalışmaların Önemi

“Bibliyometri” terimi ilk olarak Alan Pritchard tarafından 1969 yılında ortaya atılmış bir kavramdır. Pritchard bibliyometriyi, matematiksel ve istatistiksel yöntemlerle, yazılı iletişimi inceleyerek bu iletişimin dinamiklerine ve bir bilim dalının özüne ve gelişim seyrine dair yol göstermek şeklinde tanımlamaktadır (Lawani, 1981). Öncü bibliyometrik çalışmaların geçmişi ise çok daha eskiye, 1900’lü yılların başına dayanmaktadır. Okubo’ya (1997) göre, 1917’de yayımladıkları karşılaştırmalı anatomi tarihi ile Cole ve Eales ilgili 1550-1860 yılları arasında yayımlanmış olan çalışmaları inceleyerek, araştırma alanlarının mevcut gelişimini bibliyometrik analiz ile ortaya koyan ilk araştırmacılardandır (Okubo, 1997).

1969 da Pritchard, “bibliyometri” kavramını istatistiksel bibliyografi kavramından türeterek yayın materyalleri ile ilgili istatistiklerin bir araya getirilmesi ve analiz edilmesi; tarihsel gelişimin gösterilmesi, ulusal ve evrensel araştırmalarda dergi ve kitap kullanımının saptanmasını sağlayan geniş bir alan olarak tanımlamıştır. Bununla birlikte istatistiksel ve matematiksel yöntemlerle desteklenen bibliyometri kavramının kullanılmasını önermiştir. Araştırma konusu olarak belirlenen, bir disipline ait akademik yayınların (konu, yıl, katkı sağlayan kurum ve kuruluşlar, kullanılan anahtar sözcükler, eserlerin yazar sayıları, atıflar vb.) çeşitli özelliklerinden yola çıkılarak, nicel verilerle bibliyometrik analizinin yapılması ile bilimsel araştırmanın önemli bir parçasını oluşturmaktadır.

Bibliyometri, belirli bir alandaki araştırmaları, bu araştırmaların etkisini, yazarların verimliliğini, yazarlık ve ortak yazarlık eğilimlerini, temel ve ikincil süreli yayınların kapsamlılığını, bilimsel alanyazının dağılımı ve eskime durumu, atıf çalışmaları gibi daha birçok konunun tespit edilmesinde detaylı ve geniş bir uygulama alanı bulmaktadır (Tanuskodi, Venkatalakshmi, 2010).

Bibliyometri, ağ yapısı kurarak yayın, yazar, dergi, referans, anahtar kelimeler, konu, yayın bilgisi gibi bazı özellikleri sayısal verilerden yararlanılarak analiz etmekte ve bilgileri keşfetmek için kullanılmaktadır. Bu şekilde bibliyometri, belirli disiplinlerin, bilimsel alanların veya araştırma alanlarının yapılandırılma şeklini ve süreç içerisinde gelişim durumunu açıklamayı amaçlamaktadır. Kısaca, bibliyometrik yöntemler bilimin haritalandırılmasına yardımcı olmaktadır (Aria, Cuccurullo, 2022b).

1.8. İklim Değişikliği Konusunda Yapılan Biblometrik Çalışmaların Literatür Özeti

Koçar Uzan, H. (2025), “iklim değişikliği” ve “yerel yönetim” kavramlarının birlikte kullanıldığı eserleri, Web of Science veri tabanında 6 Kasım 2023 tarihinde gerçekleştirmiştir. 1975-2023 yıllarını içeren araştırma sonucunda 1525 eser, Vosviewer veri

analiz yazılımında analiz edilerek değerlendirilmiştir.

Uçar ve Bildirici (2025), tarafından yürütülen çalışmada, 1992-2024 yılları arasında yapılan, iklim değişikliğine bağlı göç ve göçmenler konusu ele alınmıştır. Literatürde konu ile ilgili 497 araştırma, Web of Science Core Collection (Wos) veri tabanı kullanılarak incelenmiştir. Çalışmada, iklim göçü ve ilgili kavramlar üzerine yapılan yayın sayısının zamanla artış gösterdiği tespit edilmiştir. Bununla birlikte, iklim adaptasyonu, risk yönetimi, güvenlik ve yasal koruma gibi konularda daha fazla küresel işbirliğinin gerekliliği vurgulanmıştır. Gelecek araştırmalar için, farklı veri tabanlarının bütünleştirilmesi ve ülkemizde yürütülen çalışmaların ayrı olarak incelenmesi önerisi yapılmıştır.

Cipollina, vd. (2024), araştırmacılar, çevresel değişimler ile insan göçü arasındaki ilişkiyi inceleyen ampirik literatüre dair kapsamlı bir inceleme ve meta-analiz gerçekleştirmişlerdir. Çalışma, hem yavaş(kuraklık, çölleşme) hem de hızlı (sel, fırtına) başlangıçlı çevresel değişkenlerin göç üzerinde küçük, pozitif ve anlamlı bir etkisi olduğunu ortaya koymuşlardır. Bu çalışma, küresel iklim değişimi ve insan hareketliliği arasındaki karmaşık bağlantının anlaşılmasına ve buna yönelik politika geliştirilmesine önemli katkılar sunmaktadır.

Syahri ve Salahudin (2024), bu çalışmanın temel amacı, "ekolojik vatandaşlık" kavramının bilimsel literatürdeki görünürlüğünü ve gelişimini analiz ederek, bu alana ilişkin küresel akademik ilgiyi değerlendirmektir. Scopus veri tabanından elde edilen yayınlar bibliyometrik yöntemle incelenmiş ve ekolojik vatandaşlığın çevresel adalet ile sürdürülebilir kalkınma konularındaki rolü ortaya konmuştur. Çalışma, özellikle vatandaşların çevresel sorumlulukları, eğitim yoluyla farkındalık geliştirme süreçleri ve sosyal adaletle kurulan kavramsal bağlar çerçevesinde ele alınmıştır.

Havaryan-Garmsir, vd. (2023), iklim değişikliğinin sebep olduğu insan hareketliliğine ilişkin, bilimsel literatürün son kırk yıldaki gelişiminin analiz edilmesi amacıyla kapsamlı bir bibliyometrik çalışma gerçekleştirilmiştir. Araştırma, iklim göçü konusundaki akademik yayınların yapısını, tematik yönelimlerini ve kavramsal evrimini sistematik biçimde ortaya koymak amacı ile gerçekleştirilmiştir.

Çalışmanın sonuçları, akademik açılım ve politik gelişim açısından önemli katkılar sunmaktadır.

Zengin ve Yamaçlı (2023), YÖK Ulusal Tez Merkezi (YÖKTEZ) veri tabanında kayıtlı tezlerin bibliyometrik analiz yapılarak mimarlık alanındaki çalışmalar incelenmiştir. 1 Eylül–15 Ekim 2023 ile sınırlandırılan tarih diliminde yapılan tarama sonucunda farklı 1803

lisansüstü çalışmaya ulaşılmış, bu çalışmalardan sadece 94'ünün mimarlık araştırma alanında hazırlandığı belirlenmiştir. Mimarlık alanında iklim değişikliğine yönelik lisansüstü çalışmaların yeterli düzeyde olmadığı vurgulanmıştır.

Usta (2023), çalışmasını “iklim krizi” ve “iklim değişikliği” alanında üretilen bilimsel yayınların bibliyometrik açıdan incelenmesi üzerine oluşturmuştur. İklim değişikliği konusunda toplumsal farkındalığın geliştirilmesi, sürdürülebilir politikaların yaygınlaştırılması ve iklim değişikliğine direncin artırılması gerekliliği ifade edilmiştir. Küresel ölçekli sorunun küresel ölçekte çözülebileceği, bunun için ortak eylem planının önemi vurgulanmıştır.

Biresselioğlu, vd.(2022) tarafından yürütülen bu çalışma, bibliyometrik analiz yöntemiyle çevresel vatandaşlık ve enerji vatandaşlığı kavramlarının dinamiklerini, teorik gelişimini ve literatürdeki ifade ediş biçimlerini incelemeyi amaçlamaktadır. 1992-2021 yılları arasında Web of Science veri tabanından 1300'den fazla yayının VOSviewer yazılımı ile incelenmesi sonucunda elde edilen bulgular, sürdürülebilirlik ve davranış kavramlarının hem çevresel vatandaşlık hem de enerji vatandaşlığı bağlamında ortak ve merkezi tartışma konuları olduğunu göstermiştir. Ayrıca, çevresel vatandaşlığın akademik alanda merkezi konumunu koruduğu, enerji vatandaşlığı kavramının ise “adalet”, “enerji demokrasisi” ve “sürdürülebilir kalkınma” gibi yeni temalarla ilişkilendirildiği belirlenmiştir.

Ghosh, vd.(2022) tarafından gerçekleştirilen bu bibliyometrik çalışma, Pasifik bölgesindeki iklim kaynaklı göç (CMSP) literatürünü kapsamlı şekilde analiz etmeyi amaçlamaktadır. Çalışma, özellikle sosyal adalet, iklim adaleti, yerel bağlanma ve onurlu göç gibi temaların CMSP alanındaki önemini vurgulamaktadır.

Gelecekteki araştırmaların, savunmasız ada ülkelerinin kimlik sorunları, sosyal adalet, yerel halk katılımı ve sürdürülebilir politika geliştirme konularına odaklanması önerilmektedir. Bu çalışma, Pasifik bölgesinde iklim göçü ve çevresel politika alanında bilgi yapısının gelişimine katkı sağlamaktadır.

Priovashini ve Mallick (2022), çevresel göçün itici güçlerine odaklanan 146 yayını kapsayan bir bibliyometrik araştırma yürütmüşlerdir. Scopus ve Web of Knowledge veri tabanları kullanılan çalışmada “çevresel göç” ve “itici güçler”, anahtar kelimeleri ile tarama yapılmıştır. Bulgular kısmında, bu alanın nispeten yeni ve büyüyen bir araştırma alanı olduğu belirtilirken, gelişiminin büyük ölçüde ABD merkezli olduğu gözlenmiştir. Sonuç olarak, çevresel göçün itici güçleri ile iklim değişikliği etkileri söylemi arasında güçlü bir bağlantı olduğu vurgulanmaktadır. Ayrıca, literatürde göç eden kişilere atıfta bulunulurken

'göçmen' kavramının 'mülteci' kavramından daha yaygın olarak kullanıldığı belirlenmiştir. Milán-García, vd. (2021) tarafından yapılan bu bibliyometrik çalışma, 1999-2019 yılları arasındaki iklim değişikliği kaynaklı göç literatürünü Web of Science (WoS) ve Scopus veri tabanları üzerinden analiz etmiştir. Araştırma sonucunda, konuya olan akademik ilginin ve yayın sayısının bu süreçte artış gösterdiğini kanıtlar niteliktedir. Çalışma sonucunda, başlangıçtaki "kırılganlık" ve "güvenlik" odaklı kavramlardan, "iklim adaleti", "sürdürülebilirlik" ve "insan hakları" gibi daha geniş ve etik boyutlara doğru önemli bir kavramsal kayma olduğunu ortaya koymaktadır. Yazarlar, gelecekte insan ve diğer canlı odaklı araştırmaların karşılaştırılmasını öneri olarak sunmuşlardır. İklim değişikliği kaynaklı göçün giderek büyüyen, kavramsal olarak değişen ve küresel öneme sahip dinamik bir araştırma alanı olduğu, yürütülen çalışma ile güçlü bir şekilde ortaya konulmuştur.

Maretti, vd. (2019), iklim değişikliğinin insan göçü üzerindeki etkisini anlamak amacıyla bilimsel literatürü bibliyometrik bir analizle incelemişlerdir. Çalışma, temel amacı, son on yılda bu alandaki araştırmaların gelişimini eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirerek iklim değişikliği, çevresel bozulma ve göç arasındaki anlamsal ilişkileri ortaya koymak olarak ifade edilmiştir. Bu bağlamda, literatürdeki anahtar kavramların ve temaların ortak noktalarını analiz ederek, bu alandaki araştırma eğilimlerini ve boşlukları belirlemeyi hedeflemişlerdir.

Bibliyometrik analiz sonucunda, iklim değişikliği ve çevresel faktörlerin göç dinamikleri üzerinde önemli bir etkisi olduğu ortaya konmuştur. Her ne kadar iklim kaynaklı göçlere ilişkin kesin rakamlar mevcut olmasa da, literatürde bu alandaki araştırmaların hızla arttığı ve konunun giderek daha fazla önem kazandığı gözlenmektedir. Çalışma, iklim değişikliği, çevresel bozulma ve göç kavramlarının bilimsel literatürde giderek daha fazla birleştiğini ve bu temalar arasındaki ilişkilerin güçlendiğini göstermektedir. Bu bulgular, gelecekteki araştırmalar için kavramsal netliğin artırılması ve disiplinlerarası bir yaklaşımın benimsenmesi gerektiğine işaret etmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

Bu tez çalışması, İklim Göçü (Climate Migration), Ekolojik Vatandaşlık (Ecological Citizenship) ve İklim Vatandaşlığı (Climate Citizenship) kavramları üzerine üretilen bilimsel literatürün yapısını, gelişimini ve temel odak noktalarını ortaya çıkarmak amacıyla nicel araştırma yöntemlerinden Bibliyometrik Analiz modeli kullanılmıştır.

Bibliyometrik analiz, bilimsel iletişim ağlarını ve bilgi akışını istatistiksel ve görsel tekniklerle haritalandıran güçlü bir yaklaşımdır (Pritchard, 1969). Analiz ve görselleştirme için VOSviewer yazılımı kullanılmıştır.

2.1. Veri Tabanı Seçimi ve Tarih Aralığı

Çalışmanın veri setini oluşturmak üzere, uluslararası alanda en kapsamlı ve yüksek etki faktörlü dergileri indeksleyen Web of Science (WoS) veri tabanı kullanılmıştır.

Çalışma, 1 Ocak 2000 ile 15 Ağustos 2025 tarihleri arasında yayımlanmış yayınlarla sınırlandırılmıştır. Bu kısıtlama, ilgili kavramların son yirmi beş yıllık güncel eğilimlerine odaklanmayı amaçlamaktadır.

2.2. Arama Sorgusu ve Yayın Sayıları

İlgili tüm yayınlara ulaşabilmek için, kavramların ingilizce karşılıkları kullanılarak, üç kavramı temsil eden anahtar kelimeler kullanılmıştır. Bu doğrultuda: “climate migration /environmental migration” /climate refugee /climate displacement” anahtar kelimeleriyle 591 yayın, “ecological citizenship” anahtar kelimesiyle 254 yayın ve “climate citizenship” anahtar kelimesiyle 12 yayına erişim sağlanarak toplamda 857 akademik yayın WoS veri tabanından indirilerek analiz için uygun formata dönüştürülmüş ve VOSviewer (V. XX) yazılımı kullanılarak işlenmiştir. Analiz kapsamında:

Ortak Yazar Analizi (Co-authorship of Authors),

Yazarların Atıf Analizi (Citation of authors),

Ülke temelli işbirlikleri ve Atıf Analizi (Citation of Countries),

Kurumlar Arası İşbirliği ve Atıf Analizi (Citation of Organizations),

Anahtar Sözcüklerin Birlikte Görülme Analizi (Co-occurrence of Author Keywords),

Metinlerin Bibliyografik Eşleşme Analizi (Bibliographic Coupling of Documents),

Yazarların Bibliyografik Eşleşme Analizi (Bibliographic Coupling of Authors),

Yazarların Ortak Atıf Analizi (Co-citation of Co-authors)

gerçekleştirilmiştir.

Böylece, iklim göçü, ekolojik vatandaşlık ve iklim vatandaşlığı literatürünün akademik yapısı, yoğunlaşma alanları, eğilimleri ve etkileşim düzeyleri bütüncül bir bakış açısıyla ortaya konulmuştur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE TARTIŞMA

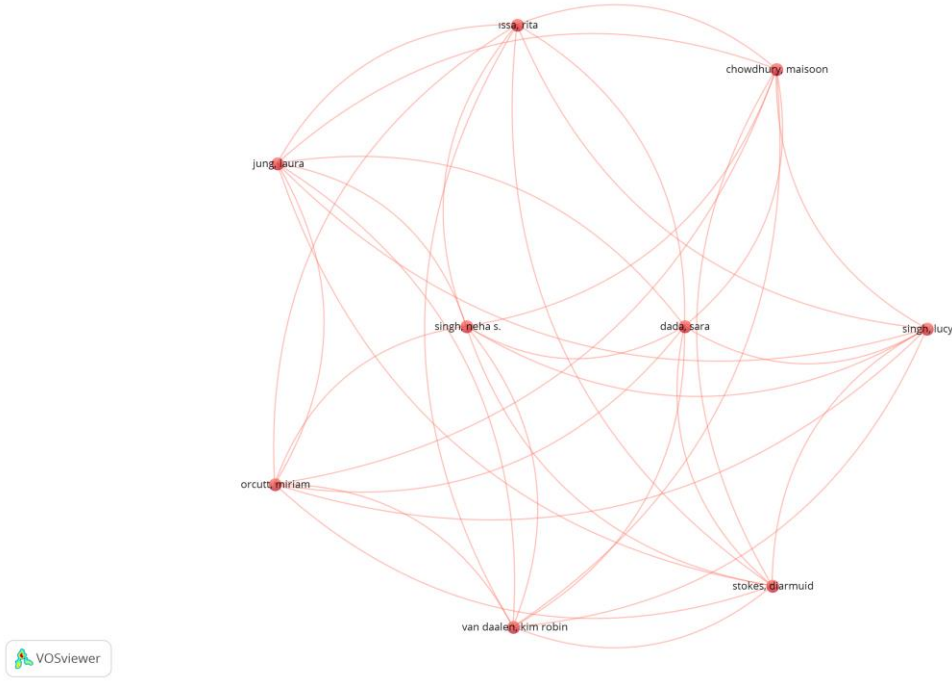
Bu araştırma kapsamında elde edilen veriler doğrultusunda yapılan bibliyometrik analiz bulguları sunulmaktadır. 1 Ocak 2020 – 15 Ağustos 2025 tarihleri arasında Web of Science veri tabanında gerçekleştirilen taramalar sonucunda toplam 857 yayın tespit edilmiştir. Bu yayınların büyük bir kısmını iklim göçü (591) konusundaki çalışmalar oluştururken, ekolojik vatandaşlık (254) ve iklim vatandaşlığı (12) üzerine yapılan araştırmalar daha sınırlı kalmıştır. Bulgular, yayınların yıllara göre dağılımı, ülke ve kurum bazlı üretim, yazar işbirlikleri, atıf yoğunlukları ve anahtar kelime ağları çerçevesinde değerlendirilmiştir.

3.1.İklim Göçü (Climate Migration) Analizi

Çalışmanın ilk aşamasındada iklim göçü kavramı, “climate migration” or “enviromental migration” or “climate refugee” or “climate displacement” anahtar kelimeleri kullanılarak, 01.01.2000- 15.08.2025 yılları arasında toplam 591 araştırmaya erişim sağlanarak analiz edilmiştir.

3.1.1.Ortak Yazar Analizi (Co-authorship of Authors)

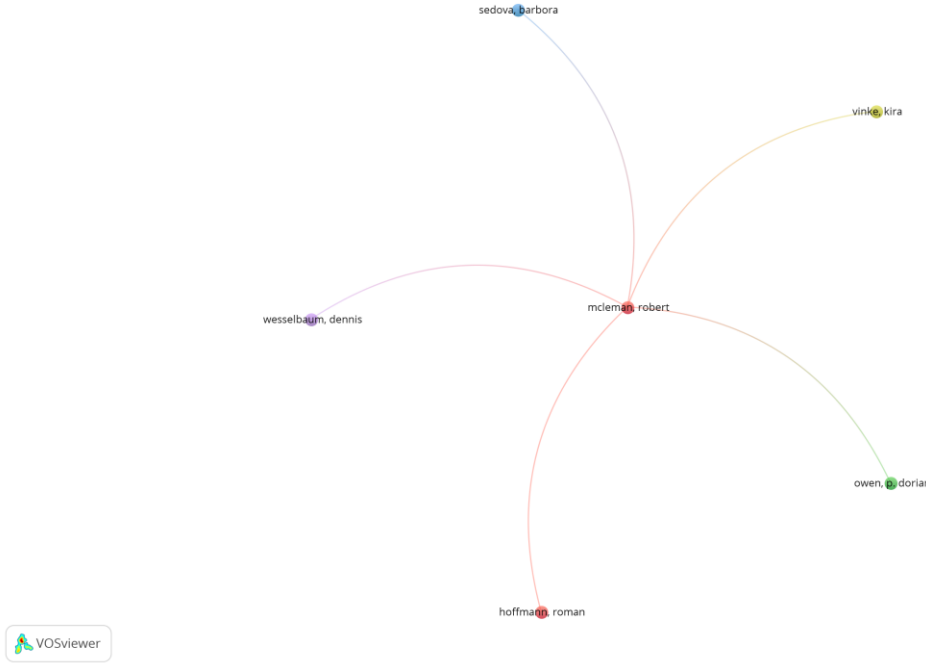
İklim göçü literatüründe en fazla bağlantıya ve iş birliğine sahip yazarları belirlemek amacıyla ortak yazarlık analizi gerçekleştirilmiştir (şekil 1.1). Analizde, en az bir yayın ve en az bir atıf kriteri esas alınarak VOSviewer aracılığıyla ağ haritası oluşturulmuştur. Elde edilen sonuçlara göre, yazarlar arasında güçlü işbirliği ağlarının olduğu gözlemlenmiştir. Aralarında en yüksek bağlantı bulunan isimler, bir küme içerisinde birleşmiş olup bu kümede 9 yazar ve toplam 36 bağlantı tespit edilmiştir. Kümede yer alan her bir yazarın 8 birim bağlantıya sahip olduğu belirlenmiştir. Atıf sayıları açısından değerlendirildiğinde, Chowdhury Maison, Dada Sara ve Jung Laura, 19 atıf ile en çok atıf alan yazarlar olarak öne çıkmaktadır. Bu yazarların her birinin WoS veri tabanında 1 yayına sahip oldukları görülmüştür. Bu bulgular, iklim göçü literatürünün henüz sınırlı sayıda araştırmacı tarafından üretildiğini, ancak bu alandaki yazarlar arasında belirli bir işbirliği ağının şekillenmeye başladığını göstermektedir. Literatürde belirli kümelenmelerin oluşmaya başlaması, bu alanda uluslararası işbirliklerinin ortaya çıktığına işaret etmektedir. Ancak kümede yer alan yazar sayısının sınırlı olması ve her bir yazarın yalnızca bir yayına sahip bulunması, alanın olgunlaşma aşamasında olduğunu göstermektedir.

Şekil 1.1.Yazarlar Arası İş Birliğini Gösteren Ortak Yazar Bağları

3.1.2. Yazarların Atıf Analizi (Citation of authors)

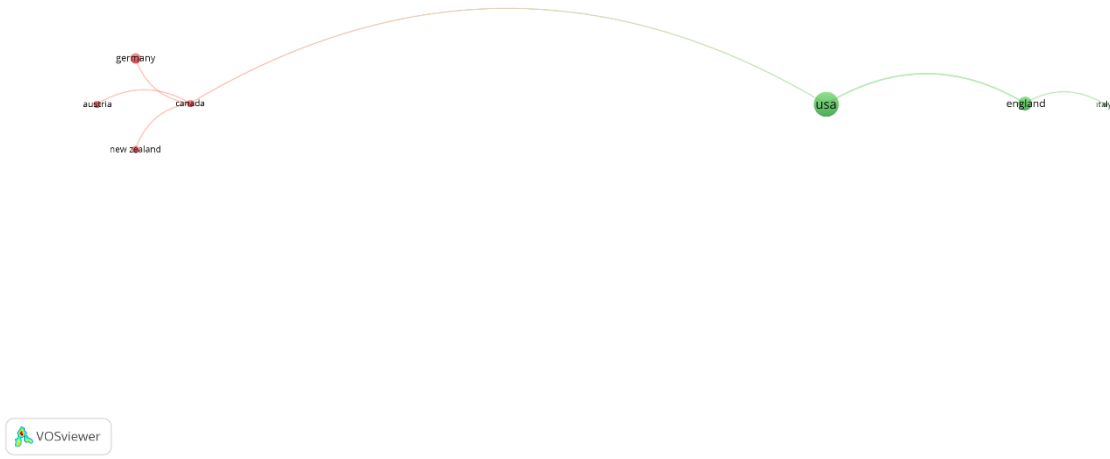
Analiz sonucunda, toplamda 6 yazar, 5 küme ve toplam bağlantı gücü 5 olarak tespit edilmiştir(şekil 1.2.). Elde edilen sonuçlar, yazarlar arasında sınırlı sayıda ancak belirgin bir atıf ilişkisinin bulunduğunu göstermektedir. En fazla atıf alan yazarlar sırasıyla Mcleman, Robert (114 atıf), Main, Kelly Leilani (30 atıf) ve Marandi, Anna (30 atıf) olarak belirlenmiştir. Bu üç yazar aynı zamanda toplam bağlantı gücü açısından da ilk üç sırada yer almaktadır. Bu bulgu, iklim göçü literatüründe özellikle Mcleman'ın alana yön veren ve sıkça referans verilen bir yazar olduğunu, Main ve Marandi'nin ise güncel tartışmalarda önemli katkılar sunduğunu göstermektedir. Genel olarak analiz, iklim göçü çalışmalarında belirli yazarların öne çıktığı yoğunlaşmış bir atıf yapısının varlığına işaret etmektedir.

Şekil 1.2.Yazarların Atıf Bağları

3.1.3.Ülke temelli işbirlikleri ve Atıf Analizi (Citation of Countries)

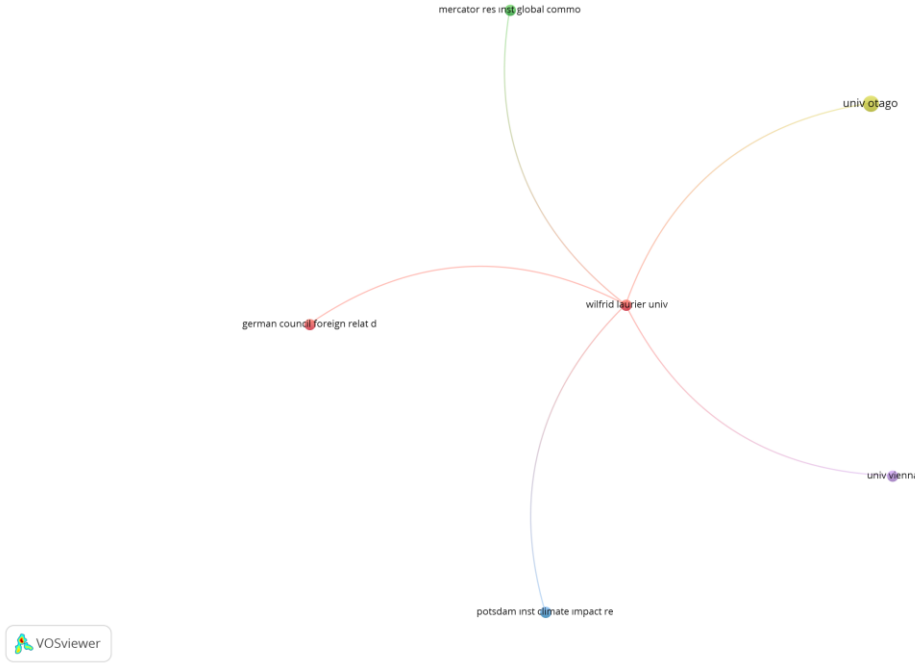
İklim göçü literatüründe yer alan ve analize dahil edilen ülkeler arasındaki işbirliği düzeyini ve atıf ilişkilerini belirlemek amacıyla ülke temelli atıf analizi yapılmıştır. Analizde en az 1 eser yayınlanması ve 1 atıf alınması kriteri kapsamında aralarında ilişki bulunan 7 ülke, 2 farklı küme içerisinde yer almıştır. Ayrıca ülkeler arası işbirliği bağlantısı 6 ve toplam bağlantı gücü 7 olarak tespit edilmiştir. Elde edilen bulgulara göre, Amerika Birleşik Devletleri (ABD), Kanada ve Birleşik Krallık (İngiltere) hem yayın sayısı hem de atıf düzeyi bakımından öne çıkan ülkeler olmuştur. En fazla atıf alan ülkeler sırasıyla ABD (284 atıf), Kanada (114 atıf) ve İngiltere (56 atıf) olarak belirlenmiştir. Yayın sayıları ise ABD (20 yayın), İngiltere (6 yayın) ve Kanada (2 yayın) şeklindedir. Toplam bağlantı gücü açısından değerlendirildiğinde de bu üç ülke ilk sırada yer almaktadır. Bu durum bize literatürdeki temel üretim ve atıf ağlarının büyük ölçüde bu ülkeler etrafında şekillendiğini göstermektedir. Dolayısıyla iklim göçü konusundaki akademik araştırmaların ağırlıklı olarak Kuzey Amerika ve Batı Avrupa merkezli olduğu ve küresel ölçekte bilgi üretiminin coğrafi olarak yoğunlaştığı söylenebilir.

Şekil 1.3. Ülke Temelli İşbirlikleri ve Atıf Analizi

3.1.4. Kurumlar Arası İşbirliği ve Atıf Analizi (Citation of Organizations)

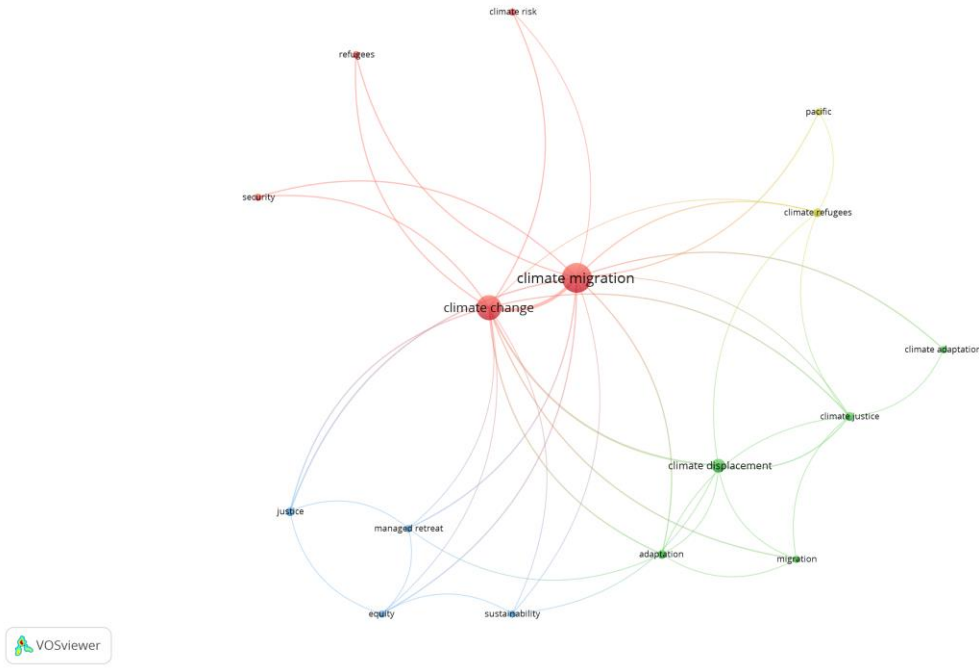
İklim göçü literatüründe kurumlar arasındaki işbirliği düzeyini ve atıf ilişkilerini belirlemek amacıyla kurum temelli ağ analizi yapılmıştır. Ağ haritasının oluşturulmasında kurumların en az bir bilimsel yayın üretmiş ve en az bir atıf almış olmaları şartı kapsamında; 6 kurum, 5 farklı küme içerisinde yer almıştır. Ayrıca kurumlar arası işbirliği bağlantısı 5 olarak belirlenmiştir. Analiz sonuçları, en fazla atıf alan kurumların sırasıyla Wilfrid Laurier University (114 atıf), Amer University (21 atıf) ve Climate Centre (21 atıf) olduğunu göstermiştir. Bununla birlikte Türkiye’de Bursa Uludağ Üniversitesi 1 yayın ve 3 atıf ile 19. sırada yer aldığı tespit edilmiştir. Bu durum bize, iklim göçü konusundaki akademik yayınların sınırlı sayıda kurum etrafında yoğunlaştığını göstermektedir. Diğer önemli bir sonuç ise Türkiye kaynaklı kurumların da bu alana sınırlı da olsa katkı sağlamasıdır. Küresel ölçekte ise özellikle Wilfrid Laurier University’nin yüksek atıf sayısı ile öne çıkmıştır. Bu kurumun söz konusu kurumun iklim göçü araştırmalarında öncü bir rol üstlendiğini ortaya koymaktadır.

Şekil 1.4. Kurumlar Arası İşbirliği ve Atıf Analizi

3.1.5. Anahtar Sözcüklerin Birlikte Görülme Analizi (Co-occurrence of Author Keywords)

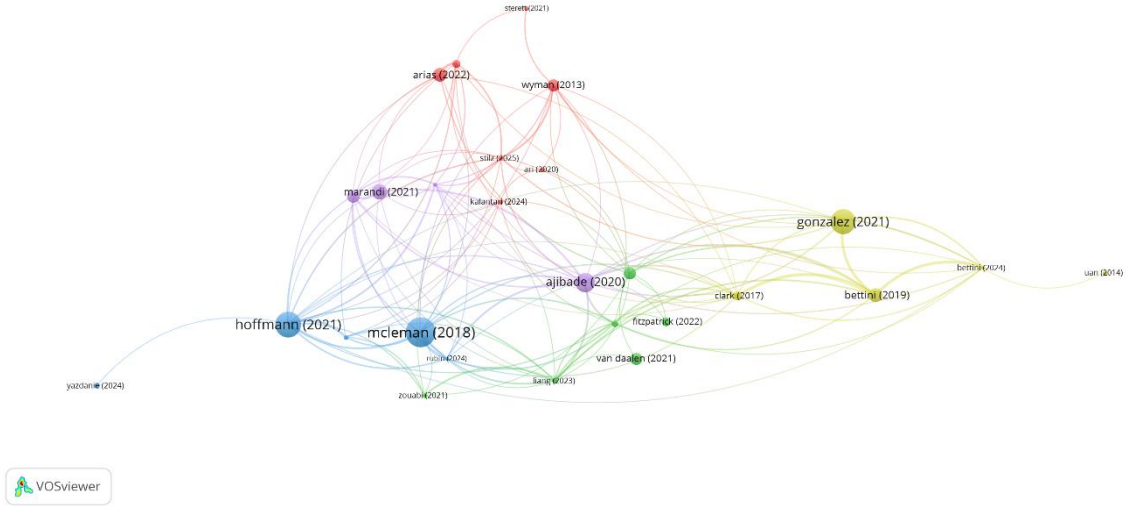
İklim göçü literatüründeki temel kavramsal eğilimleri ortaya koymak amacıyla yazar anahtar sözcüklerinin birlikte görülme (co-occurrence) analizi, en az iki kez kullanılmış anahtar sözcükler temel alınarak yapılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre, en sık kullanılan anahtar sözcükler sırasıyla “climate migration” (32 tekrar), “climate change” (22 tekrar) ve “climate displacement” (7 tekrar) olarak belirlenmiştir. Bununla birlikte analize dahil edilen toplam 16 anahtar sözcük arasında 41 bağlantı tespit edilmiştir. Ayrıca anahtar sözcüklerin 4 farklı küme altında yer aldığı ve toplam bağlantı gücünün 76 olduğu görülmüştür. Bu durum, iklim göçü literatüründe kavramsal yoğunlaşmanın büyük ölçüde iklim değişikliğine bağlı yer değiştirme süreçleri etrafında şekillendiğini göstermektedir. Ayrıca ağın yüksek bağlantı gücü, çalışmalarda kullanılan kavramların birbiriyle güçlü biçimde ilişkilendiğini ve araştırmacıların benzer kavramsal çerçeveler üzerinden hareket ettiklerini ortaya koymuştur.

Şekil 1.5.Anahtar Sözcüklerin Birlikte Görülme Analizi

3.1.6. Metinlerin Bibliyografik Eşleşme Analizi (Bibliographic Coupling of Documents)

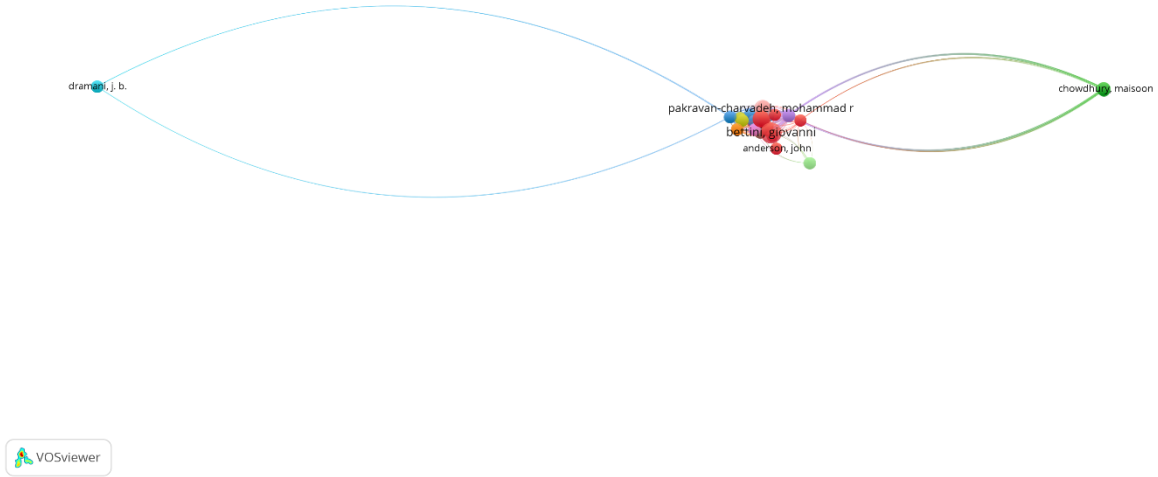
En az bir atıf alma kriteri esas alınarak yapılan iklim göçü literatür analizinde toplam 27 öge incelenmiş ve bu ögeler arasında 124 bağlantı tespit edilmiştir. Sözü edilen 27 öge, 5 farklı küme altında gruplanmış ve toplam bağlantı gücü 286 olarak hesaplanmıştır. Bu hesaplamalar doğrultusunda, en fazla bibliyografik eşleşmeye sahip yayınlar sırasıyla McLeman (2018) – 114 alıntı, Hoffmann (2021) – 82 alıntı ve Ajibade (2020) – 80 alıntı olmuştur. Toplam bağlantı gücü açısından öne çıkan yayınlar ise Bettini (2019), Hoffmann (2018) ve Ajibade (2020) olarak belirlenmiştir. Burada bibliyografik eşleşme bize, birbirinden bağımsız iki kaynağın ortak bir esere atıfta bulunması durumunu ifade eder. Bu tür analizler, literatürde yer alan teorik çerçeve benzerliklerinin, kavramsal yakınlıkların ve disiplinler arası etkileşimlerin belirlenmesinde son derece önemlidir. Bu bağlamda elde edilen sonuçlar, iklim göçü araştırmalarının ortak referans noktalarını ve yönlendirici çalışmalara dayalı kümelenme eğilimleri gösterdiğini göstermektedir.

Şekil 1.6. Metinlerin Bibliyografik Eşleşme Bağları

3.1.7. Yazarların Bibliyografik Eşleşme Analizi (Bibliographic Coupling of Authors)

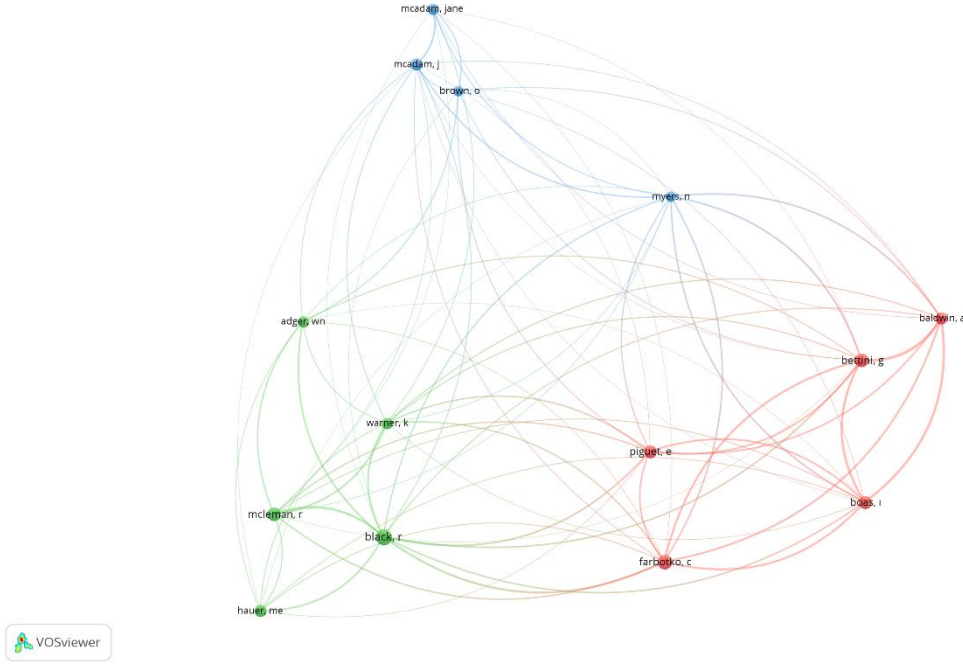
Yapılan analiz sonucunda 1 atıf, 1 eser kriteri kapsamında toplam 60 öge incelenmiş ve bu öğeler arasında 681 bağlantı olduğu belirlenmiştir. İncelenen 60 öge, 11 farklı küme altında toplanmıştır. Böylece yazarlar arasında ortak çalışma alanları veya tematik yakınlıklar bağlamında doğal bir gruplanma ortaya çıktığı söylenebilir. Ayrıca ağın toplam bağlantı gücü 6901 olarak tespit edilmiştir. En fazla bibliyografik eşleşme olan yazarlar değerlendirildiğinde, 19 alıntı ile Maisoon Chowdhury(439 bağlantı gücü), 19 alıntı ile Sara Dada (439 bağlantı gücü) ve 19 alıntı ile Laura Jung (439 bağlantı gücü) olduğu görülmüştür. Bu üç yazarın hem atıf sayısı hem de bağlantı gücü açısından aynı düzeyde konumlanması, iklim göçü literatüründe yakın tematik alanlarda üretim yaptıklarını ve benzer referans kümelerine dayandıklarını göstermektedir. Bu sonuçlar, iklim göçü alanında çalışan araştırmacılar arasında güçlü bir iş birliği ve referans paylaşımı ağı bulunduğunu göstermektedir. Ancak bu alanın henüz sınırlı olmasına rağmen güçlü ve yoğun etkileşimli bir araştırma grubu tarafında yönlendirildiği söylenebilir.

Şekil 1.7.Yazarların Bibliyografik Eşleşme Analizi

3.1.8. Yazarların Ortak Atıf Analizi (Co-citation of Co-authors)

Bu çalışmada, en az 10 atıf kriteri esas alınarak 14 öge üzerinden ortak atıf analizi gerçekleştirilmiştir. Bir yayında aynı anda atıf yapılan farklı kaynaklar, literatürde ortak atıf (co-citation) olarak tanımlanmaktadır. Yapılan analiz sonucunda, toplam 3 küme, 78 bağlantı ve 660 toplam bağlantı gücü elde edilmiştir. Buna göre, en fazla ortak atıf yapılan yazarlar sırasıyla Black (23 atıf), Farbotko (18 atıf) ve Bettini (16 atıf) olmuştur. Bu üç yazarın öne çıkması, iklim göçü literatürünün teorik ve kavramsal temellerinin büyük ölçüde bu araştırmacıların çalışmaları etrafında şekillendiğini göstermektedir. Bu veriler bize, alanın gelişiminde belirli yazarların çalışmalarının temel referans noktaları haline geldiğini ve iklim göçü araştırmalarında ortak bir kavramsal çerçeveye yönelim olduğunu göstermektedir.

Şekil 1.8.Yazarların Ortak Atıf Analizi

Sonuç olarak iklim göçüne ilişkin yapılan bibliyometrik analiz sonuçları, iklim göçü alanındaki akademik çalışmaların son yıllarda belirgin bir artış gösterdiğini, ancak araştırma ağlarının hâlâ sınırlı sayıda yazar, kurum ve ülke etrafında yoğunlaştığını ortaya koymuştur.

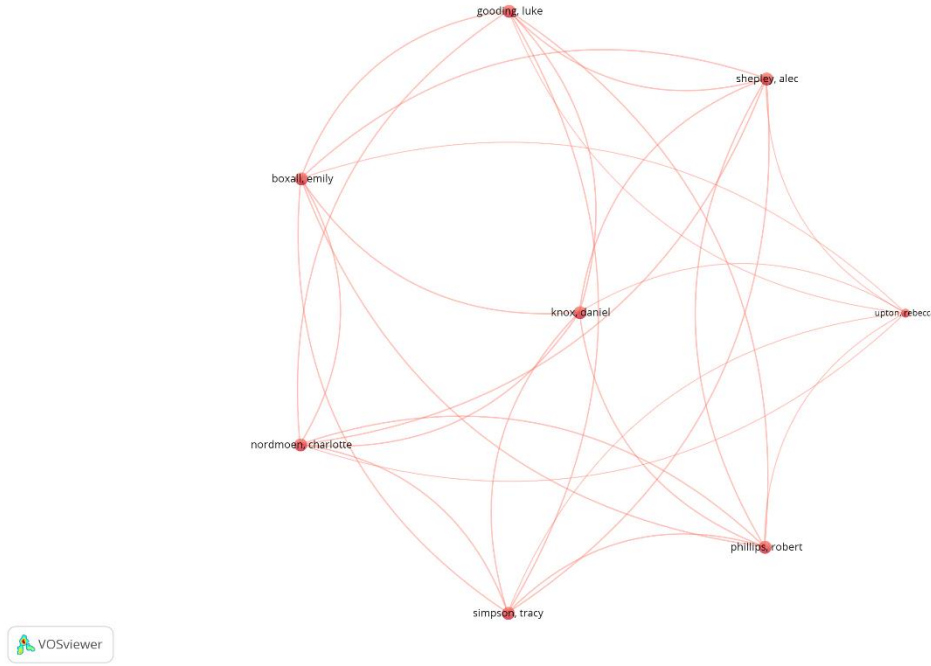
3.2.Ekolojik Vatandaşlık (Ecological Citizenship) Analizi

Vosviewer aracılığı ile ekolojik vatandaşlığa ilişkin “ecological citizenship” anahtar kelimesi kullanılarak erişim sağlanan 254 araştırmanın analiz sonuçları ve haritaları aşağıda verilmiştir.

3.2.1.Ortak Yazar Analizi (Co-authorship of Authors)

Yapılan analiz sonucunda, toplam 8 öge incelenmiş ve bu ögeler arasında 28 bağlantı olduğu tespit edilmiştir. Analiz sonucu elde edilen veriler, tüm ögelerin tek bir küme altında gruplanmış olduğunu göstermektedir. Bu son derece önemli bir bulgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durum, ekolojik vatandaşlık konusundaki çalışmaların yüksek düzeyde birbiriyle ilişkili olduğunu ve araştırmacılar arasında yakın tematik etkileşimlerin bulunduğunu ortaya koymaktadır. Ağın toplam bağlantı gücü ise 49 olarak hesaplanmıştır. Yapılan analizde, atıf ve yayın sayısı kriterleri birer birim olarak ele alınmıştır. Araştırmada en çok atıf alan yazarlar sırasıyla Johan Martinsson (73 atıf), Geoffrey W. Lummis (13 atıf) ve Graeme Lock (13 atıf) olmuştur. Ancak toplam bağlantı gücü açısından ilk sırada Emily Boxall (2 atıf, bağlantı gücü 13) ve Luke Gooding (2 atıf, bağlantı gücü 13) yer almaktadır.

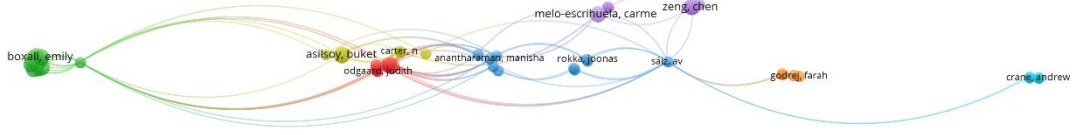
Bu sonuç, bağlantı gücünün yalnızca atıf sayısından değil, aynı zamanda yazarlar arası ağ yoğunluğundan da kaynaklandığını göstermektedir. Genel olarak, ekolojik vatandaşlık alanında araştırmaların dar ama güçlü bir akademik ağ içinde yürütüldüğünü ve literatürün yüksek oranda tematik ve kavramsal bütünlük gösterdiğini ortaya koymaktadır.

Şekil 2.1. Ortak Yazar Analizi

3.2.2. Yazarların Atıf Analizi (Citation of authors)

Yapılan yazar atıf analizi sonucunda, 8 öge incelenmiş ve aralarında 28 bağlantı tespit edilmiştir. Tüm öğeler tek bir küme altında toplandığından, ekolojik vatandaşlık literatüründeki çalışmaların yüksek düzeyde bağlantılı bir yapı oluşturduğu görülmektedir. Çalışmada ağın toplam bağlantı gücü 49 olarak hesaplanmıştır. Analiz sonuçlarına göre, en çok atıf alan yazar Gill Seyfang, 453 atıf ve 21 bağlantı gücü ile ilk sırada yer almaktadır. Ancak aynı yazar, farklı bir eser üzerinden 188 atıf ve 13 bağlantı gücü ile sıralamada 6. sırada da görünmektedir. En yüksek ikinci bağlantı gücüne sahip yazar ise A.V. Sáiz olup, 74 atıf ve 16 bağlantı gücü ile ikinci sırada yer almaktadır. Analiz, en az bir atıf ve bir yayının kriteri temel alınarak gerçekleştirilmiştir. Bu sonuçlar, ekolojik vatandaşlık alanında literatürün kısıtlı sayıda ama güçlü bağlantılara sahip yazarlar etrafında şekillendiğini ve alanın yoğun bir işbirliği ve referans paylaşım ağı oluşturduğunu göstermektedir.

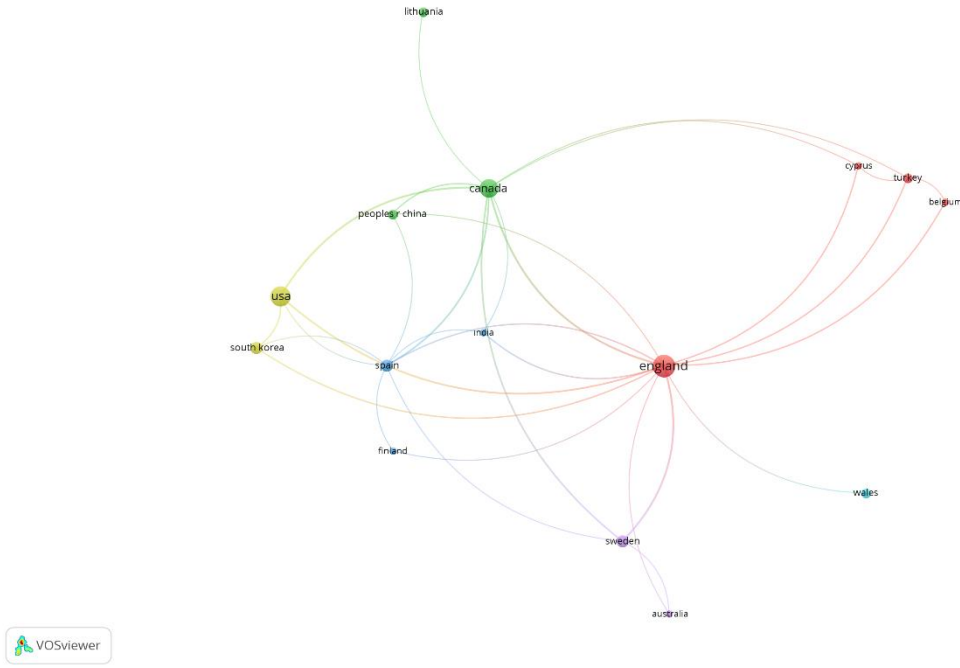

Şekil 2.2. Yazarların Atıf Analizi

3.2.3. Ülke temelli işbirlikleri ve Atıf Analizi (Citation of Countries)

Ekolojik vatandaşlık alanında yapılan ülke bazlı atıf analizinde, 15 öge incelenmiş ve bu ögeler 6 farklı küme altında gruplanmıştır. Analiz sonucunda, ögeler arasında 31 bağlantı ve 54 toplam bağlantı gücü tespit edilmiştir. Araştırmada en fazla atıf alan ülkeler sırasıyla İngiltere (917 atıf), Kanada (198 atıf), ABD (132 atıf) ve İsveç (132 atıf) olarak belirlenmiştir. Yayın sayısı bakımından ise İngiltere (10 eser), ABD (8 eser) ve Kanada (7 eser) öne çıkmaktadır. Toplam bağlantı gücü açısından ilk sırayı İngiltere (27) alırken, Kanada (20) ve İspanya (11) onu takip etmektedir.

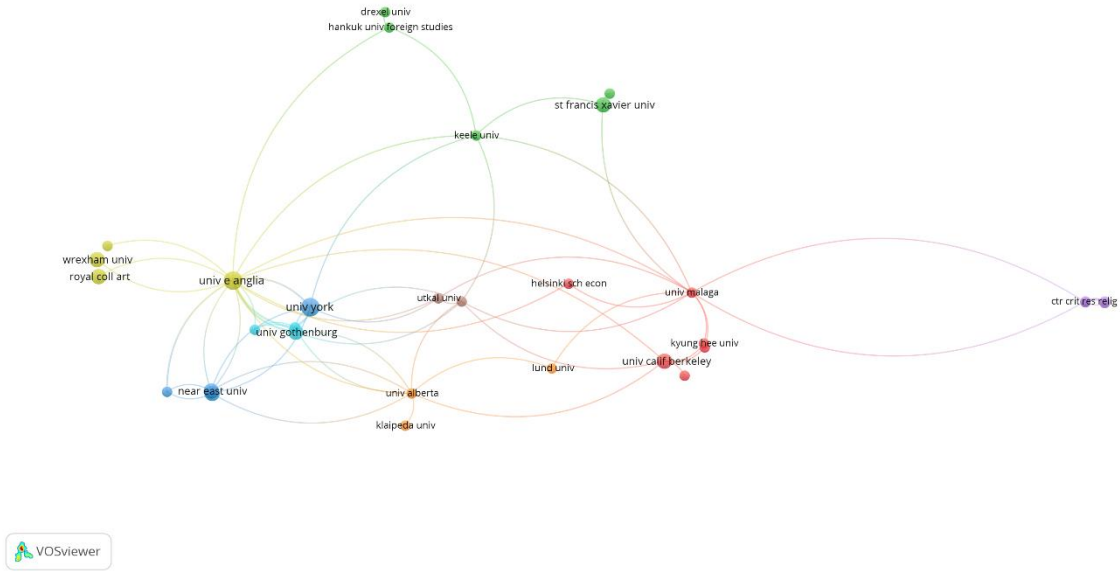
Bu sonuçlar, ekolojik vatandaşlık alanındaki akademik üretimin belli başlı ülkeler etrafında yoğunlaştığını ve İngiltere'nin hem atıf hem de bağlantı gücü açısından alanda öncü bir rol üstlendiğini göstermektedir.

Şekil 2.3. Ülke Temelli İşbirlikleri ve Atıf Analizi

3.2.4. Kurumlar Arası İşbirliği ve Atıf Analizi (Citation of Organizations)

Kurum tarafından en az 1 atıf alınması ve en az 1 eser yayınlanması koşulu ile 31 öge üzerinden analiz yapılmıştır. Burada toplamda 8 küme, 62 bağlantı ve 69 toplam bağlantı gücü tespit edilmiştir. En fazla atıf alan kurumlar sırasıyla University of East Anglia (715 atıf), Universidad de Málaga (74 atıf) ve Wilfrid Laurier University (74 atıf) olarak belirlenmiştir. Toplam bağlantı gücü açısından ise University of East Anglia (23), University of Alberta (40) ve Universidad de Málaga (11) öne çıkmakmıştır. Bu durum bize, ekolojik vatandaşlık alanındaki akademik üretimin belirli kurumlar etrafında yoğunlaştığını ve özellikle University of East Anglia'nın hem atıf hem de bağlantı gücü açısından bu alanda yönlendirici ve öncü bir rol üstlendiğini göstermektedir. Ayrıca Kurumlar arasındaki çok kümeli yapı, araştırmaların kavramsal çeşitliliğe sahip olduğunu ve farklı kurumlar arasında işbirliği potansiyelinin yüksek olduğunu ortaya koymaktadır.

Şekil 2.4. Kurumlar Arası İşbirliği ve Atıf Analizi

3.2.5. Anahtar Sözcüklerin Birlikte Görülme Analizi (Co-occurrence of Author Keywords)

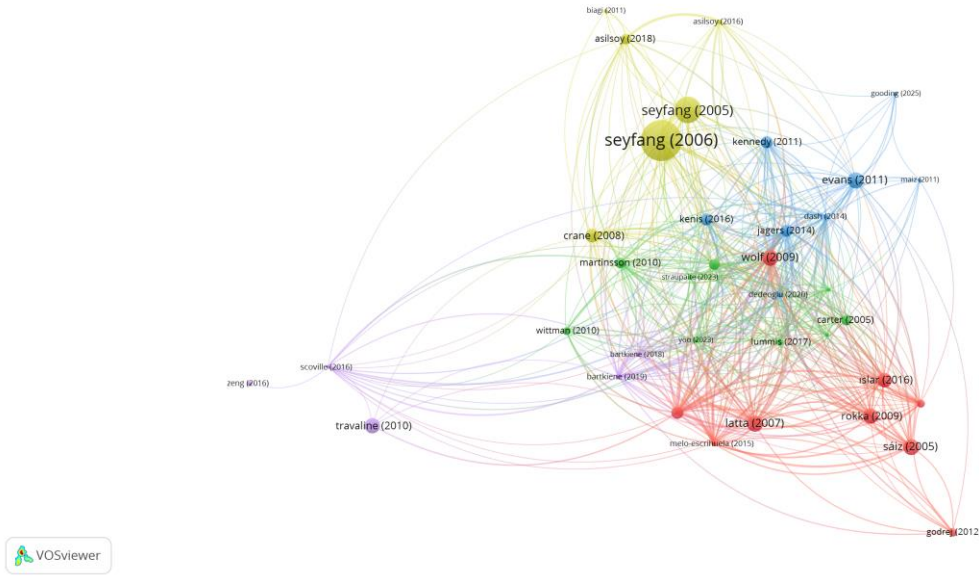
Farklı 11 öge üzerinde yürütülen çalışmada en az 2 tekrarı ön koşul olarak belirlenmiştir. Bulgular sonucunda 5 küme, 17 bağlantı ve 30 toplam bağlantı gücü elde edilmiştir. Ekolojik vatandaşlık ile ilgili yayınlarda en sık kullanılan anahtar sözcükler, “ecological citizenship” 35 tekrar, “climate change” 3 tekrar, “enviromental” 3 tekrar olarak sıralanmıştır. Bu veriler, ekolojik vatandaşlık çalışmalarında kavramsal odakların büyük ölçüde ekolojik vatandaşlık kavramı etrafında şekillendiğini göstermiştir. Bunun yanında iklim değişikliği ve çevresel temaların da giderek literatüre dahil olduğu sonucunu ortaya koymaktadır. Ayrıca ağın yüksek bağlantı gücü, alanın kavramsal olarak birbirine bağlı ve bütünleşik bir yapı sergilediğini ortaya koymaktadır.

Şekil 2.5. Anahtar Sözcüklerin Birlikte Görülme Analizi

3.2.6. Metinlerin Bibliyografik Eşleşme Analizi (Bibliographic Coupling of Documents)

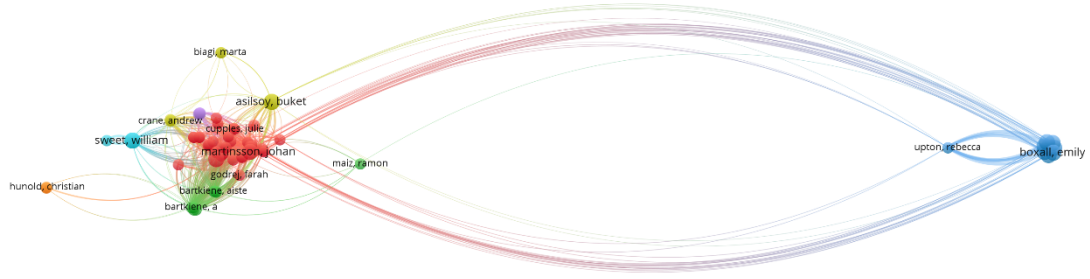
Literatürde yapılan bibliyografik eşleşme analizinde, toplam 37 öge, en az 1 atıf almak koşulu ile 5 farklı küme olarak gruplanmış, aralarında 448 bağlantı ve 1014 toplam bağlantı gücü olduğu tespit edilmiştir. Analiz sonucu en fazla eşleşme gösteren yazarlar sırasıyla Seyfang (2006) – 453 atıf, Sáiz (2005) – 74 atıf ve Wolf (2009) – 74 atıf olarak belirlenmiştir. Ancak toplam bağlantı gücü açısından sıralama değişmekte olup, ilk sırayı Melo-Escrihuela (2008) – 40 atıf, ardından Jagers (2014) – 43 atıf ve Latta (2007) – 74 atıf almaktadır. Bunun anlamı, ekolojik vatandaşlık alanında literatürün belirli öncü çalışmalar etrafında şekillendiğini, ancak bağlantı gücünün yalnızca atıf sayısı ile doğrudan eşleşmediğini, yani bazı çalışmaların ağdaki konumunun yazarlar arası etkileşim ve referans paylaşımı ile belirlendiğini göstermektedir.

Şekil 2. 6. Metinlerin Bibliyografik Eşleşme Analizi

3.2.7. Yazarların Bibliyografik Eşleşme Analizi (Bibliographic Coupling of Authors)

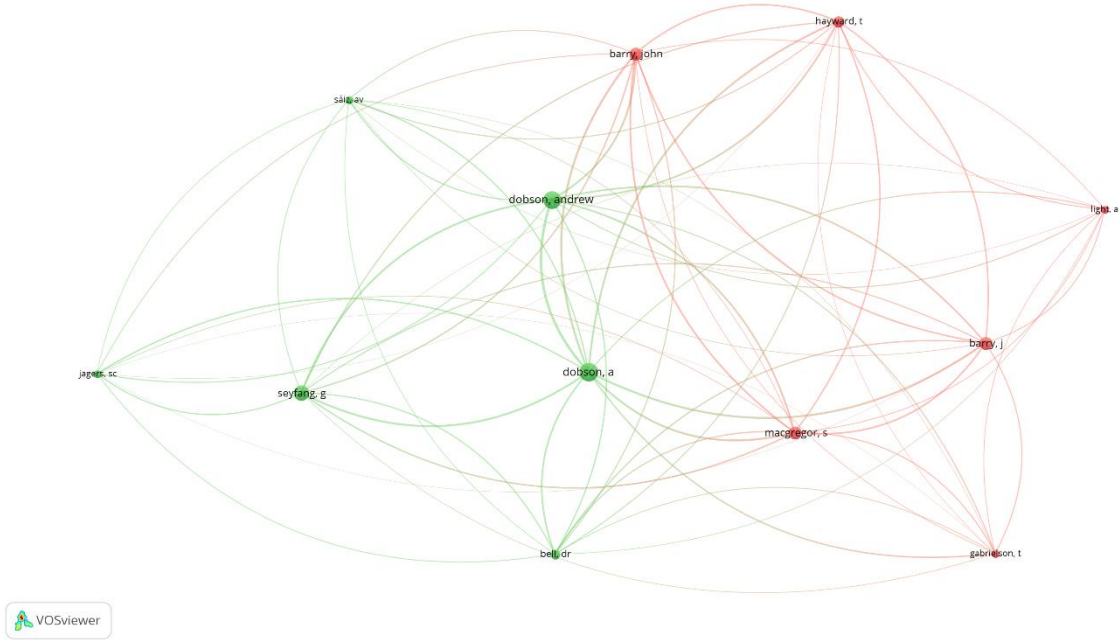
Ekolojik vatandaşlık alanında yapılan yazar bazlı bibliyografik eşleşme analizi sonucunda, 68 öge incelenmiş ve bu ögeler 7 farklı küme altında gruplanmıştır. Analiz kapsamında, en az bir eser yayınlama ve en az bir atıf alma koşulu ile ağda toplam 1507 bağlantı ve 8730 toplam bağlantı gücü tespit edilmiştir. Bu kapsamda, Emily Boxall (2 atıf), Luke Gooding (2 atıf) ve Daniel Knox (2 atıf) en yüksek toplam bağlantı gücüne sahip yazarlar olarak öne çıkmıştır. Ayrıca 826 bağlantı gücü ile sıralamanın başında yer almışlardır. Bu sonuç, söz konusu yazarların ekolojik vatandaşlık literatüründe diğer çalışmalarla güçlü bağlantılar kurduklarını ve alanın bilgi ağında merkezi bir rol üstlendiklerini göstermektedir.

Şekil 2.7. Yazarların Bibliyografik Eşleşme Analizi

3.2.8. Yazarların Ortak Atıf Analizi (Co-citation of Co-authors)

Yazarların ortak atıf (co-citation) analizi kapsamında, en az 10 atıf koşulu ile, 12 öge incelenmiş ve bunlar 3 farklı küme altında gruplanmıştır. Ağda toplam 65 bağlantı ve 991 toplam bağlantı gücü tespit edilmiştir. Analiz sonucunda en çok atıf yapılan yazarlar sırasıyla Dobson A. (51 atıf), Dobson A. (44 atıf) ve Barry J. (25 atıf) olarak belirlenmiştir. Bu bulgular, söz konusu yazarların literatürde öncü konumda olduklarını ve ekolojik vatandaşlık çalışmalarında temel referans noktaları olarak işlev gördüklerini göstermektedir.

Şekil 2.8. Yazarların Ortak Atıf Analizi

Sonuç olarak yapılan bibliyometrik analizler, ekolojik vatandaşlık alanındaki literatürün sınırlı sayıda ama yoğun şekilde birbirine bağlı yazar, kurum ve ülke ağları etrafında şekillendiğini göstermektedir. Alanın temel kavramsal odakları, ecological citizenship başta olmak üzere iklim değişikliği ve çevresel temalar etrafında yoğunlaşmaktadır. Bibliyografik eşleşme ve ortak atıf analizleri, bazı öncü yazar ve çalışmaların literatürde merkezi bir rol oynadığını ortaya koymuştur. Genel olarak bulgular, ekolojik vatandaşlık araştırmalarının tematik olarak bütünleşik ve disiplinler arası etkileşime açık bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir.

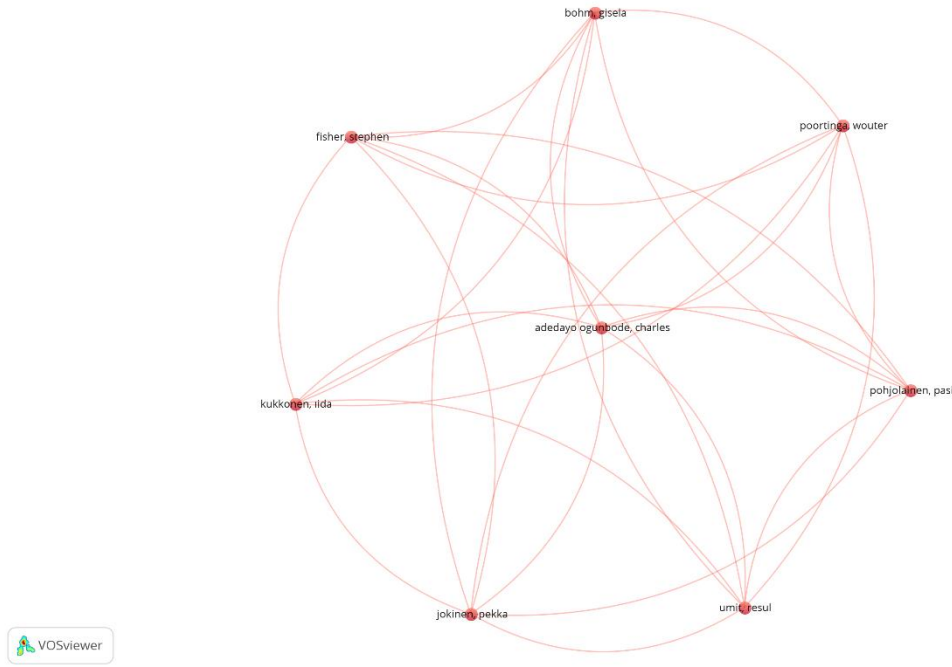
3.3. İklim Vatandaşlığı (Climate Citizenship) Analizi

Voswiver kullanılarak yapılan iklim vatandaşlığına ilişkin analizlerde, “climate citizenship” anahtar kelimesi kullanılarak 12 esere erişim sağlanarak, analizlerde kullanılmıştır.

3.3.1. Ortak Yazar Analizi (Co-authorship of Authors)

İklim vatandaşlığı alanında yapılan yazarların ortak yazarlık analizi kapsamında, en az bir yayın ve en az bir atıf kriteri dikkate alınarak ağ haritası oluşturulmuştur. Analizde, 8 öge incelenmiş, bu ögelerin tek bir küme içinde yer aldığı, ağda 28 bağlantı ve 49 toplam bağlantı gücü bulunduğu saptanmıştır. Araştırmada bu alanda en fazla atıf alan yazarlar sırasıyla Charles Adedayo Ogunbode (21 atıf), Gisela Bohm (21 atıf) ve Stephen Fisher (21 atıf) olarak tespit edilmiştir. Bu üç yazarın her birinin toplam bağlantı gücü 7 olarak hesaplanmıştır. Bu bağlamda, iklim vatandaşlığı çalışmalarında yazarlar arasında yüksek düzeyde iş birliği ve

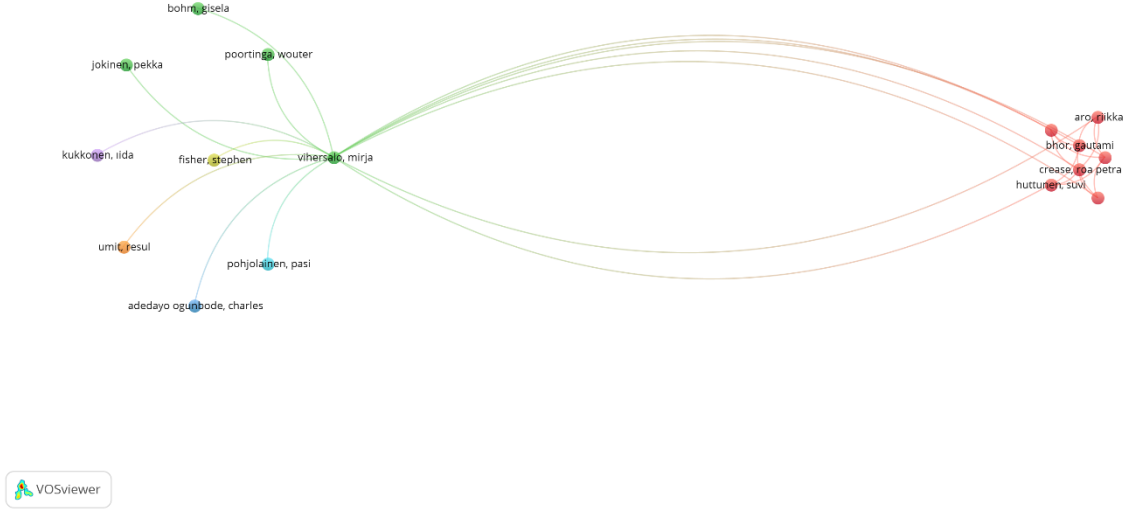
tematik bütünleşme olduğunu görülmüştür.

Şekil 3.1. Ortak Yazar Analizi

3.3.2. Yazarların Atıf Analizi (Citation of authors)

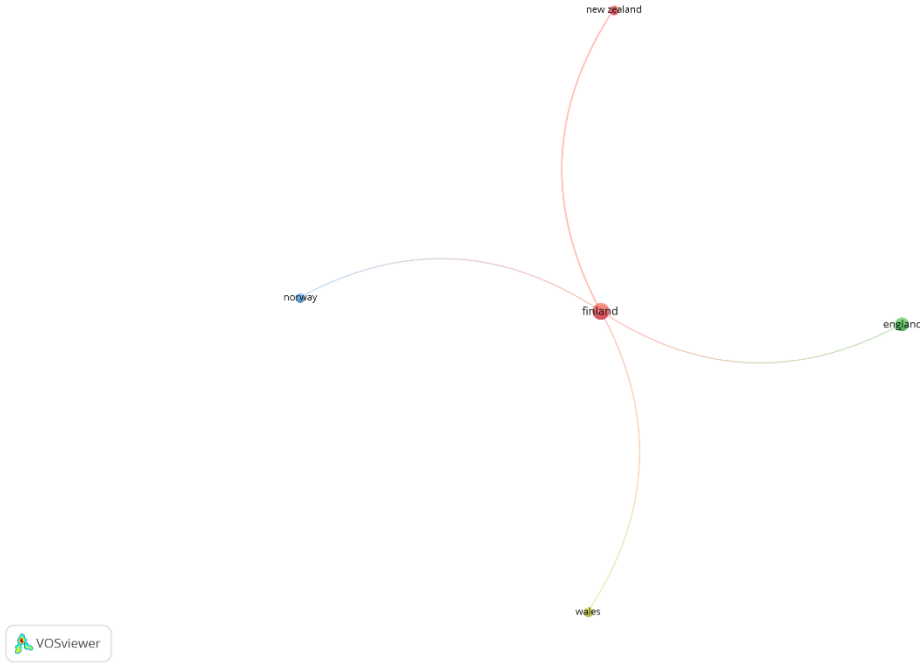
İklim vatandaşlığı alanında yapılan atıf analizi kapsamında, en az bir yayın ve en az bir atıf koşulu temel alınarak ağ haritası oluşturulmuştur. Bu kapsamda 16 öge değerlendirilmiştir. Bu öğelerin 7 farklı küme altında toplandığı ve ağda 27 bağlantı oluşturduğu saptanmıştır. Analiz sonucunda, en fazla atıf alan yazarlar sırasıyla Mirja Vihersalo (21 atıf), Charles Adedayo Ogunbode (21 atıf) ve Gisela Bohm (21 atıf) olduğu görülmüştür. Ancak toplam bağlantı gücü açısından sıralama farklılaşmakta olup, Mirja Vihersalo, Gautami Bhor ve Roa Petra Crease en yüksek bağlantı gücüne sahip yazarlar olarak öne çıkmaktadır. Burada, iklim vatandaşlığı literatüründe yazarlar arası etkileşimlerin tematik olarak çeşitlendiğini ve farklı kümelerde bilgi alışverişinin güçlü biçimde sürdüğü sonucuna ulaşılabılır.

Şekil 3.2. Yazarların Atıf Analizi

3.3.3. Ülke temelli işbirlikleri ve Atıf Analizi (Citation of Countries)

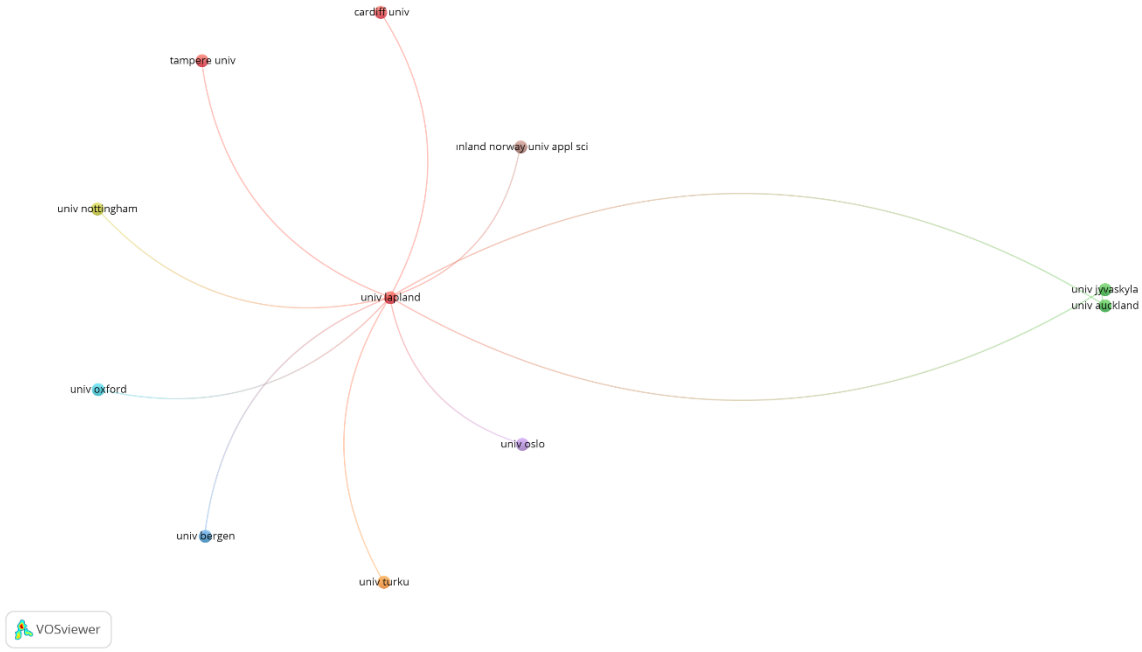
Ülkelerin atıf analizi yapılırken 1 eser yayınlanması ve 1 atıf yapılması koşulu ile aralarında ilişki bulunan 8 öge değerlendirilmiştir. Değerlendirme sonucu, bu ögelerin tek bir küme altında toplandığı ve ağda 28 bağlantı ile 49 toplam bağlantı gücü bulunduğu belirlenmiştir. En çok atıf alan ülkeler sırasıyla Finlandiya (55 atıf), İngiltere (22 atıf), Norveç (21 atıf) olarak gözlenmiştir. Toplam bağlantı gücü sıralaması ise, Finlandiya (5), Yeni Zelanda (2) ve İngiltere (1) olarak belirlenmiştir. Bu bulgular, iklim vatandaşlığı literatüründe Finlandiya'nın merkezî bir konumda yer aldığını ve uluslararası akademik etkileşimin sınırlı fakat derinlikli biçimde gerçekleştiğini göstermektedir.

Şekil 3.3. Ülke Temelli İşbirlikleri ve Atıf Analizi

3.3.4. Kurumlar Arası İşbirliği ve Atıf Analizi (Citation of Organizations)

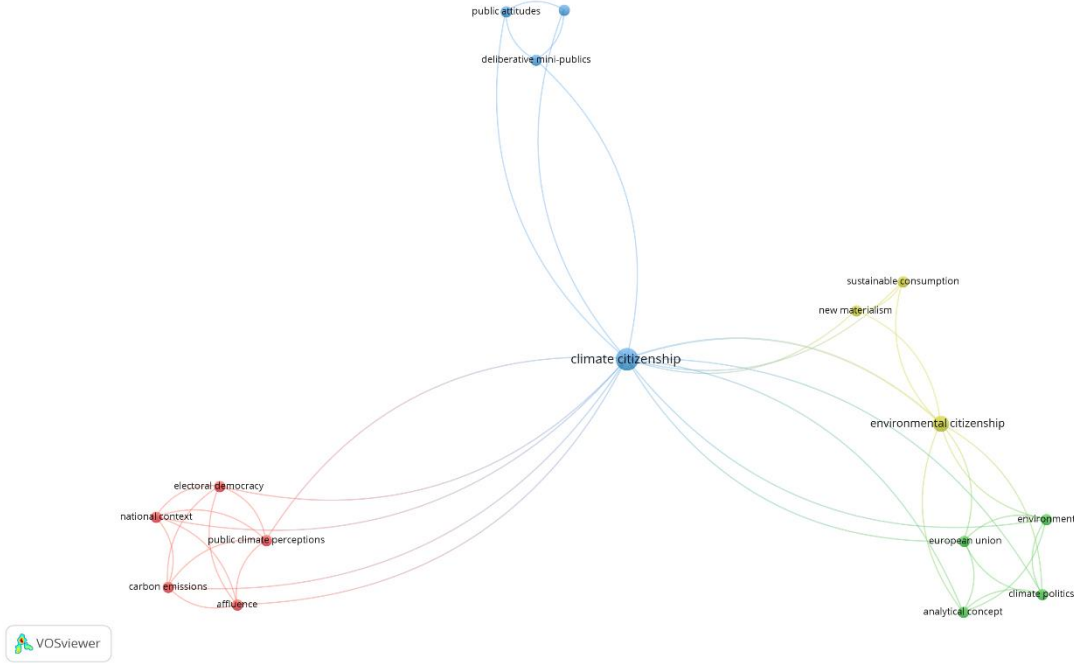
İklim vatandaşlığı alanında yapılan kurum atıf analizi kapsamında, en az bir eser yayınlama ve en az bir atıf alma koşulu uygulanmıştır. Analiz sonucunda 11 öge incelenmiş, bu ögelerin 8 farklı küme altında gruplandığı ve ağda 11 bağlantı bulunduğu belirlenmiştir. En fazla atıf alan kurumlar sırasıyla University of Lapland (21 atıf), University of Jyväskylä (13 atıf) ve University of Auckland (2 atıf) olarak belirlenmiştir. Toplam bağlantı gücü değerlerinin sıralamayı etkilediğini ve özellikle University of Lapland'ın alan literatüründe merkezî bir konuma sahip olduğu görülmektedir.

Şekil 3.4. Kurumlar Arası İşbirliği ve Atıf Analizi

3.3.5. Anahtar Sözcüklerin Birlikte Görülme Analizi (Co-occurrence of Author Keywords)

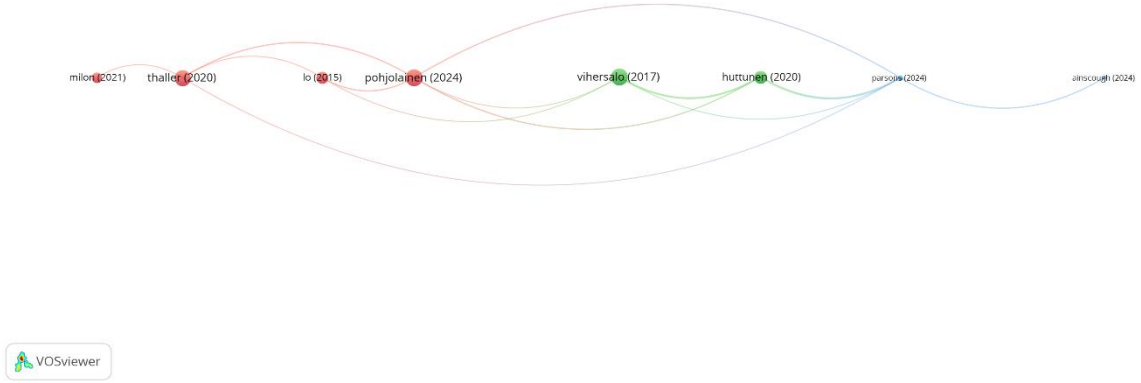
İklim vatandaşlığı konusundaki yayınlarda yer alan anahtar kelimelerin birlikte kullanılma sıklığı incelenmiştir. Analizde en az iki tekrar kriteri esas alınmıştır. Değerlendirme sonucunda 16 öge, 4 küme, 41 bağlantı ve 42 toplam bağlantı gücü tespit edilmiştir. En sık tekrarlanan anahtar kelimeler sırasıyla “climate citizenship” (4 tekrar), “climate change” (2 tekrar) ve “environmental citizenship” (2 tekrar) olarak belirlenmiştir. Bu bulgular, iklim vatandaşlığı literatürünün kavramsal olarak iklim değişikliği ve çevresel vatandaşlık eksenlerinde şekillendiğini ve bu kavramlar arasında yüksek düzeyde tematik ilişki bulunduğunu göstermektedir.

Şekil 3.5. Anahtar Sözcüklerin Birlikte Görülme Analizi

3.3.6. Metinlerin Bibliyografik Eşleşme Analizi (Bibliographic Coupling of Documents)

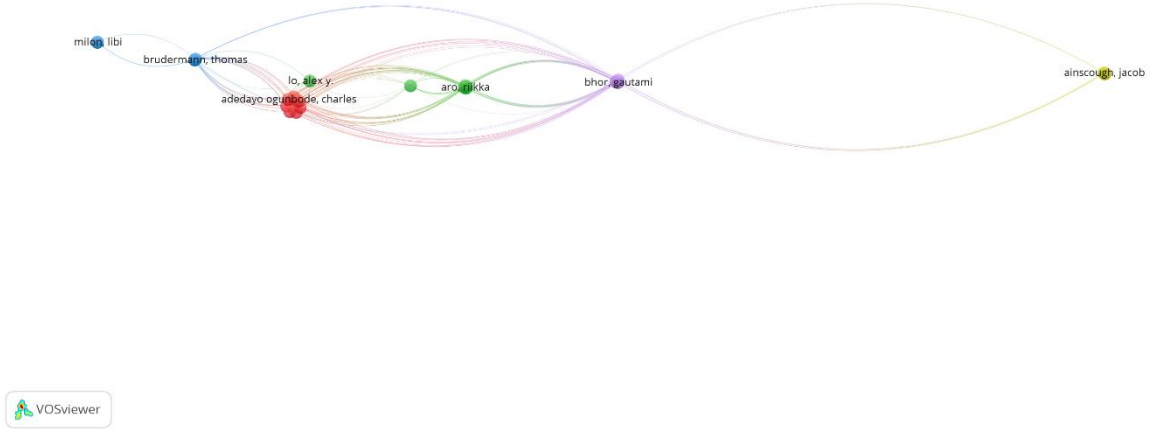
İklim vatandaşlığı alanında yapılan bibliyografik eşleşme analizi sonucunda, 8 öge, 3 farklı küme, 13 bağlantı ve 27 toplam bağlantı gücü tespit edilmiştir. Ayrıca, en az bir atıf alma koşulu ile gerçekleştirilen ve 37 eseri kapsayan analizde, 5 küme, 448 bağlantı ve 1014 toplam bağlantı gücü elde edilmiştir. En fazla bibliyografik eşleşmeye sahip yayınlar sırasıyla Viheralo (2017) – 21 eşleşme, Pohjolainen (2024) – 21 eşleşme ve Thaller (2020) – 19 eşleşme olarak belirlenmiştir. Toplam bağlantı gücü açısından öne çıkan eserler ise Huttunen (2020), Parsons (2024) ve Pohjolainen (2024) olmuştur. Bu bağlamda, iklim vatandaşlığı literatüründe 2020 sonrası dönemde artan tematik yaklaşımları ve özellikle Pohjolainen ve Huttunen gibi yazarların çalışmalarının alanın bilgi ağında merkezî bir rol üstlendiğini göstermektedir.

Şekil 3.6. Metinlerin Bibliyografik Eşleşme Analizi

3.3.7. Yazarların Bibliyografik Eşleşme Analizi (Bibliographic Coupling of Authors)

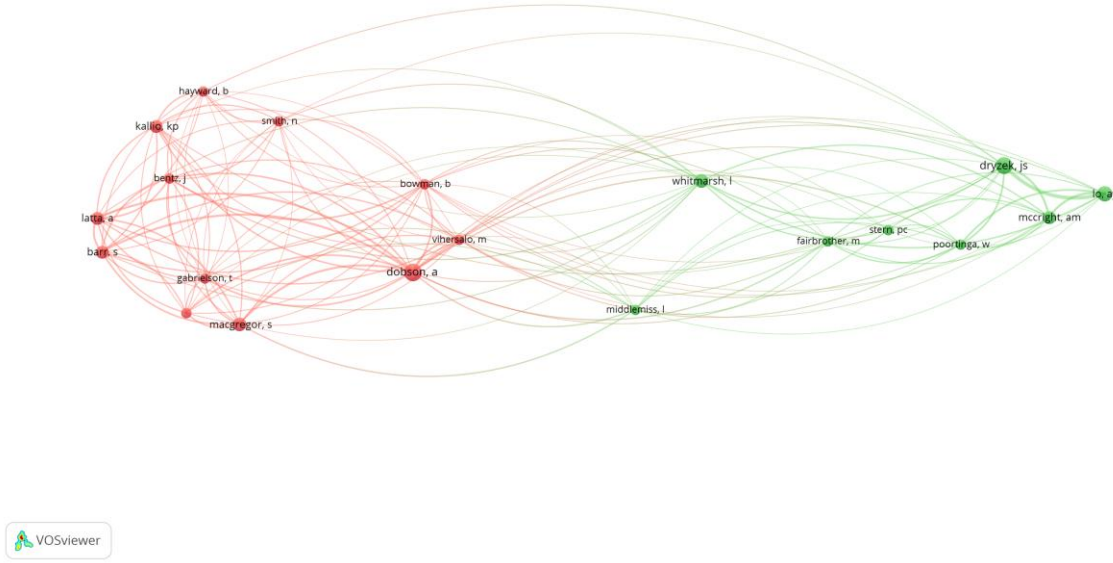
Yapılan analizde, en az bir yayın ve en az bir atıf kriteri dikkate alınarak, 25 öge, 5 farklı küme, 187 bağlantı ve 3980 toplam bağlantı gücü tespit edilmiştir. Analiz sonuçlarına göre, en fazla bibliyografik eşleşmeye sahip yazarlar sırasıyla Charles Adedayo Ogunbode (21 atıf), Gisela Böhm (21 atıf) ve Pekka Jokinen (21 atıf) olarak belirlenmiştir. Bu üç yazarın toplam bağlantı gücü 618 olarak hesaplanmıştır. Bulgular, bu araştırmacıların iklim vatandaşlığı literatüründe bilgi akışının merkezinde yer aldığını ve alanın teorik ve kavramsal çerçevesine yön veren ana aktörler olduğunu göstermektedir.

Şekil 3.7. Yazarların Bibliyografik Eşleşme Analizi

3.3.8. Yazarların Ortak Atıf Analizi (Co-citation of Co-authors)

Atıf sayısı minimum 3 olarak belirlenmiş ve 632 birim üzerinden gerçekleştirilen analiz sonucunda, 20 öge, 2 farklı küme, 133 bağlantı ve 424 toplam bağlantı gücü tespit edilmiştir. Elde edilen sonuçlar, en çok ortak atıf yapılan yazarlar sırasıyla Dobson (8 atıf), Dryzek (7 atıf) ve Lo (6 atıf) olduğu saptanmıştır. . Bu sonuçlar, söz konusu yazarların iklim vatandaşlığı literatürünün kuramsal temellerinde ve alanın entelektüel yapısının şekillenmesinde merkezi bir konumda olduklarını ortaya koymaktadır.

Şekil 3.8. Yazarların Ortak Atıf Analizi

Yapılan analizler, iklim vatandaşlığı konusundaki akademik çalışmaların henüz sınırlı sayıda olduğunu, ancak belirli yazarlar ve kurumlar etrafında yoğunlaştığını göstermektedir. Özellikle Ogunbode, Bohm, Vihersalo gibi yazarların öne çıkması, alanda psikolojik ve sosyolojik yaklaşımların etkili olduğunu ortaya koymaktadır. Atıf ağlarının düşük yoğunlukta olması ise, konunun henüz gelişmekte olan bir araştırma alanı olduğunu ve disiplinler arası iş birliği potansiyelinin yüksek olduğunu göstermektedir.

3.4.İklim Göçü, İklim Vatandaşlığı ve Ekolojik Vatandaşlık Kavramlarının

Bibliyometrik Sonuçlarının Tablo ile Karşılaştırılması

Bu araştırmanın önemli sonuçlarından biride “İklim Göçü”, “İklim Vatandaşlığı” ve “Ekolojik Vatandaşlık” kavramlarının bibliyometrik analizine ilişkin sonuçların karşılaştırılması olmuştur (Tablo 1). Burada, toplam bağlantı gücü sınırlılığı getirilmiş olup, literatürün gelişim evreleri ve araştırma yönelimlerinin gözlenmesi amaçlanmıştır. Kavramların, odaklandığı temalar, çalışma alanları, çalışma yapılan ülkeler, araştırma başlıkları ve temel aktörler açısından değerlendirilmiştir. Kavramlar anahtar kelimelerine göre değerlendirildiğinde “climate change” anahtar kelimesinin ortak olduğu saptanmıştır. Bu durum bize farklı odak noktaları olsa da, iklim göçü, iklim vatandaşlığı ve ekolojik vatandaşlık kavramlarının ana temasının küresel iklim değişikliği olduğu göstermektedir. Bununla birlikte kullanılan “climate citizenship” ve “environmental citizenship” ifadelerinin birlikte kullanılması, literatürde

kavramların özellikle iklim vatandaşlığının anlam karmaşası içinde bulunduğunu ve tanım alanının tam oluşmadığını, kavramlar arası geçişkenlik olduğunu düşündürmektedir. Ülke temelli atıf analizini incelediğimizde, Kanada'nın bu üç alanda da literatüre katkı sağladığı söylenebilir. Atıf ya da eşleşme açısından ise çalışmaların belirli bir akademik çerçeve içinde yer aldığı, işbirliğine dayalı araştırma sürecinin paylaşıldığı görülmektedir. Bu bağlamda, konuların güncel ve aktif olarak araştırıldığını, araştırmacıların birbirine bağlantılı kaynaklardan faydalandığını söylemek mümkün olmaktadır.

Ayrıca Ekolojik vatandaşlık ve iklim vatandaşlığı alanında yapılan çalışmaların, etik, felsefe, doğa hakkı, çevresel adalet gibi konuları ele aldığı, iklim göçü alanında yapılan çalışmaların saha çalışması ve politika konularına odaklandığı görülmektedir.

Sonuç olarak ekolojik vatandaşlık kavramının teori ve kavramsal çerçeve açısından daha olgun bir düzeye ulaştığını desteklemektedir. Anahtar kelime analizinde geçen “ecological citizenship” ifadesinin 35 tekrar ile köklü bir yapıya sahip olduğunu ve literatürde kavramsal açıdan istikrar kazandığını göstermektedir.

Tablo 1. İklim Göçü, İklim Vatandaşlığı ve Ekolojik Vatandaşlık Kavramlarının Bibliyometrik Sonuçlarının Karşılaştırılması

	İklim Göçü	İklim Vatandaşlığı	Ekolojik Vatandaşlık
Ortak Yazar Analizi (Co-authorship of Authors)	Chowdhury Maison(19 atıf) Dada Sara (19 atıf) Jung Laura(19 atıf)	Charles Adedayo Ogunbode (21 atıf), Gisela Bohm (21 atıf) Stephen Fisher (21 atıf)	Emily Boxall (2 atıf) Luke Gooding (2 atıf)
Yazarların Atıf Analizi (Citation of authors)	McLeman, Robert (114 atıf) Main, Kelly Leilani (30 atıf) Marandi, Anna (30 atıf)	Mirja Vihersalo Gautami Bhor Roa Petra Crease	Gill Seyfang, 453 atıf A.V. Sáiz, 74 atıf
Ülke temelli işbirlikleri ve Atıf Analizi (Citation of Countries)	ABD (284 atıf) Kanada (114 atıf) İngiltere (56 atıf)	Finlandiya (5) Yeni Zelanda (2) İngiltere (1)	İngiltere (27) Kanada (20) İspanya (11)

	İklim Göçü	İklim Vatandaşlığı	Ekolojik Vatandaşlık
Kurumlar Arası İşbirliği ve Atıf Analizi (Citation of Organizations)	Wilfrid Laurier University (114 atıf), Amer University (21 atıf) Climate Centre (21 atıf)	University of Lapland	University of East Anglia (23) University of Alberta (40) Universidad de Málaga (11)
Anahtar Sözcüklerin Birlikte Görülme Analizi (Co-occurrence of Author Keywords)	climate migration (32 tekrar) climate change (22 tekrar) climate displacement (7 tekrar)	climate citizenship (4 tekrar) climate change (2 tekrar) environmental citizenship” (2 tekrar)	ecological citizenship (35 tekrar) climate change (3 tekrar) enviromental (3 tekrar)
Metinlerin Bibliyografik Eşleşme Analizi (Bibliographic Coupling of Documents)	Bettini(2019) Hoffmann (2018) Ajibade (2020)	Huttunen (2020) Parsons (2024) Pohjolainen (2024)	Melo-Escrihuela (40 atıf) Jagers (43 atıf) Latta (74 atıf)
Yazarların Bibliyografik Eşleşme Analizi (Bibliographic Coupling of Authors)	Maisoon Chowdhury(19 atıf) Sara Dada (19 atıf) Laura Jung (19 atıf)	Adedayo Ogunbode (21 atıf) Gisela Böhm (21 atıf) Pekka Jokinen (21 atıf)	Emily Boxall (2 atıf) Luke Gooding (2 atıf) Daniel Knox (2 atıf)
Yazarların Ortak Atıf Analizi (Co-citation of Co-authors)	Black (23 atıf) Farbotko (18 atıf) Bettini (16 atıf)	Dobson (8 atıf) Dryzek (7 atıf) Lo (6 atıf)	Dobson A. (51 atıf) Dobson A. (44 atıf) Barry J. (25 atıf)

SONUÇ

Bu çalışmada, iklim göçü, ekolojik vatandaşlık ve iklim vatandaşlığı konularında yürütülen akademik çalışmaların bibliyometrik analizi yapılmıştır. Elde edilen bulgular, her üç alanın yapısal özelliklerini ve araştırma eğilimlerini ortaya koymaktadır.

İklim Göçüne ilişkin analizlerde bu alanda literatürün hızlı bir şekilde genişlediği ve belirli yazarlar, kurumlar ve ülkeler etrafında yoğunlaştığı görülmüştür. Ortak yazarlık, atıf ve bibliyografik eşleşme analizleri, özellikle Chowdhury, Dada, Jung, Mcleman ve Hoffmann gibi araştırmacıların iklim göçü çalışmalarının merkezinde olduğunu ortaya koymuştur. İklim göçü alanında ülke düzeyinde, ABD, Kanada ve İngiltere öne çıkmaktadır. Kurumlar arası bağlantı düzeyinde ise hem akademik üretim hem de bağlantı gücü açısından Wilfrid Laurier University dikkat çekmektedir. Anahtar kelime analizleri, çalışmaların climate change, climate migration, climate displacement kavramları etrafında yoğunlaştığını göstermektedir. Bu veriler, alanın hem niceliksel olarak büyüdüğünü hem de kavramsal olarak birbirine bağlı bir yapı kazandığını ortaya koymaktadır.

Ekolojik Vatandaşlık kavramı kapsamında yapılan analizlerde ise bu alana ilişkin literatürün henüz daha sınırlı bir yoğunlukta olduğunu göstermiştir. Ancak analiz sonuçları bu alanda güçlü bağlantı ağlarının belirli yazarlar, kurumlar ve ülkeler etrafında şekillendiğini ortaya koymuştur. Ortak yazarlık, atıf ve bibliyografik eşleşme analizleri de Seyfang, Sáiz, Wolf, Boxall ve Gooding gibi araştırmacıların ekolojik vatandaşlık alanındaki yönlendirici ve etkili öncü rolünü ortaya koymaktadır. Ülke ve kurum düzeyinde, İngiltere, Kanada ve University of East Anglia öne çıkarken, anahtar kelime analizleri çalışmaların ecological citizenship, climate change, environmental kavramları etrafında yoğunlaştığını göstermektedir. Bu durum bize, ekolojik vatandaşlık araştırmalarının kavramsal olarak bütünleşik bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir.

Aynı şekilde yapılan İklim Vatandaşlığı Analizlerinde ise iklim vatandaşlığı literatürünün halen gelişmekte olan bir alan olduğu ve sınırlı sayıda yayın ve yazar ağına sahip olduğu görülmüştür. Ortak yazarlık ve atıf analizleri, Ogunbode, Bohm, Vihersalo gibi yazarların literatürde önemli bir role sahip olduğu ortaya konmuştur. Ülkeler ve kurumlar düzeyinde ise Finlandiya, İngiltere, University of Lapland gibi aktörler çalışmada öne çıkarken, anahtar kelime ve bibliyografik eşleşme analizleri climate citizenship, climate change, environmental citizenship kavramları etrafında yoğunlaşmaktadır. Bu durum, iklim vatandaşlığı alanının henüz sınırlı olmasına rağmen disiplinler arası potansiyel taşıdığını ve gelecekte literatürün genişleyeceğini göstermektedir.

Genel olarak, bu üç alanın analizi, iklim değışikliğı bağlamında vatandaşlık ve göç konularının giderek daha çok araştırmacının ilgisini çekmekte ve akademik odak noktası haline gelmiştir. Burada her üç alanın hem niceliksel hem de kavramsal olarak birbirine bağlı ağlar oluşturduğu da ortaya çıkmaktadır. İklim göçü çalışmaları daha geniş kapsamlı ve çok aktörlü bir yapıya sahipken, ekolojik ve iklim vatandaşlığı çalışmaları daha sınırlı ama yoğun bağlantılı ve iklim odaklı bir yapı sergilemektedir. Bu durum bize, gelecekte disiplinler arası iş birliğinin, yazar ve kurum ağlarının güçlendirilmesinin ve kavramsal çerçevenin derinleştirilmesinin literatürün gelişimi açısından kritik olduğunu da göstermektedir. Araştırma bulgularına göre, iklim vatandaşlığı ve ekolojik vatandaşlık kavramlarının literatürde yeterince ele alınmadığı görülmektedir. Bu kavramlar üzerine gerçekleştirilecek çalışmalar, iklim krizi karşısında bireysel ve toplumsal sorumluluk alanlarının daha açık bir biçimde tanımlanmasına katkı sağlayacaktır.

Araştırma bulguları sonucunda, araştırma yoğunluğunun ağırlıklı olarak Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa gibi gelişmiş ülkelerde toplandığını göstermektedir. Bu durum, küresel düzeyde uluslararası işbirliğinin artırılması gerekliliğine işaret etmektedir.

İklim değışikliğı ile birlikte literatüre kazandırılan yeni vatandaşlık tanımı ve sorumlulukları, eğitim alanına dahil edilerek, iklim vatandaşlığı kavramının, klasik vatandaşlık ve ekolojik vatandaşlık kavramlarından farklı ve ortak özelliklerinin kavranması sağlanabilir. Ayrıca yeni vatandaşlık kavramının yaygın hale gelmesi için yasa yapıcıların bu konuda toplum bilincini destekleyen politikalar geliştirmesi önemli bir gelişim olacaktır.

Ayrıca bu çalışma, yalnızca Web of Science veri tabanı ile sınırlı kalmıştır. Gelecekte yapılacak araştırmalarda farklı veri tabanlarının dâhil edilmesi, konuya ilişkin daha kapsamlı ve dengeli bir bibliyometrik analiz yapılmasına olanak tanıyacaktır.

KAYNAKÇA

- Adger, W. N., Barnett, J., Brown, K., Marshall, N., O'Brien, K. (2012). *Cultural dimensions of climate change impacts and adaptation [PDF]*. Nature Climate Change. Yayın çevrimiçi: 11 Kasım 2012.
- Akkuş, A. (2021). *Küresel Güney bağlamında iklim etiği ve iklim adaleti uygulamaları*. Cappadocia Journal of Area Studies, 3(2), 200–215. <https://doi.org/10.38154/cjas.17>
- Altıparmak, Ö. (2023). *İklim adaleti: Doğa hakkı savunucuları için iklim adaletine giriş el kitabı*. Doğa Derneği. <https://dogadernegi.org/wp-content/uploads/2023/11/iklim-adaleti-kitap-1.pdf>
- Aria, M., & Cuccurullo, C. (2022b). *Science mapping analysis with bibliometrix Rpackage: An example*. Erişim adresi: https://bibliometrix.org/documents/bibliometrix_Report.html
- Avrupa Komisyonu. (2021). *İklim değişikliğine uyum için yeni AB stratejisi: İklim dayanıklı bir Avrupa inşa etmek*. Avrupa Birliği Yayın Ofisi. <https://doi.org/10.2834/437>
- Aysever, M. (2003). *İnsan ve çevre: Doğayla kurulan ilişki üzerine bir değerlendirme*. Felsefe Dünyası, 2003(1), 37.
- Biresselioglu, M. E., Demir, M. H., Solak, B., & Turan, U. (2022). *Understanding the dynamics and conceptualization of environmental citizenship and energy citizenship: Evidence from the existing literature*. Frontiers in Energy Research, 10, Article 1018035. <https://doi.org/10.3389/fenrg.2022.1018035>
- Black, R., Adger, W. N., Arnell, N. W., Dercon, S., Geddes, A., & Thomas, D. (2011). *The effect of environmental change on human migration*. Global Environmental Change, 21(S1), S3–S11. <https://doi.org/10.1016/j.gloenvcha.2011.10.001>
- Boas, I., Farbotko, C., Adams, H., Sterly, H., Bush, S., van der Geest, K., Wiegel, H., Ashraf, H., Baldwin, A., Bettini, G., Campos, R. S., Cascone, N., Craven, L., de Souza, K., Foresight, V., Freitas, C., Gioli, G., Guaita, L., Hut, E., ... & Lamers, M. (2019). *Climate migration myths*. Nature Climate Change, 9(12), 901–903. Durham Research Online. <https://durham-repository.worktribe.com/output/1281668>

- Bohra-Mishra, P., & ark. (2014). *İklim değışkenliğı ve Endonezya 'da göç*. Proceedings of the National Academy of Sciences, 111(36), 13176–13181. <https://doi.org/10.1073/pnas.1317166111>
- Bulkeley, H., Edwards, G. A. S., & Fuller, S. (2014). Contesting climate justice in the city: Examining politics and practice in urban climate change experiments. *Global Environmental Change*, 25(1), 31–40. <https://doi.org/10.1016/j.gloenvcha.2014.01.009>
- Bullard, R. D. (2008). *Environmental justice in the 21st century*. Clark Atlanta Üniversitesi Çevresel Adalet Araştırma Merkezi. Erişim adresi: University of Wisconsin–Oshkosh
- Cheng, K., Li, Z., Sun, Z., Guo, Q., Li, W., Lu, Y., Qi, S., Shen, Z., Xie, R., Wang, Y., Wu, Z., Wu, Y., Wu, C., Li, Y., Xie, Y., Wu, H., & Li, C. (2024). The rapid growth of bibliometric studies: a call for international guidelines. *International Journal of Surgery*, 110(4), 2446–2448. <https://doi.org/10.1097/JS9.0000000000001049>
- Cipollina, M., De Benedictis, L., & Scibè, E. (2024). Environmental migration? A systematic review and meta-analysis of the literature. *Review of World Economics*, 160(4), 747–785. <https://doi.org/10.1007/s10290-024-00529-5>
- Climate Justice Alliance. (t.y.). *Just transition: Building equitable and resilient communities*. Erişim adresi: <https://climatejusticealliance.org/just-transition-2>
- Çüm, B., & Artan, T. (2025). Yeşil sosyal hizmet bağlamında iklim değışikliğıyle mücadelede bireysel bir çaba: Ekolojik vatandaşlık. *Mavi Atlas*, 13(1), 127–143. Erişim Linki <https://doi.org/10.18795/gumusmaviatlas.1577931>
- Demir, A. (2025). İklim göçü bağlamında iklim vatandaşlığı: yeni bir kimlik mi yaratılıyor? *HUMANITAS - Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(26), 145-158. <https://doi.org/10.20304/humanitas.1696167>
- Demir, A. (2023) Birleşmiş Milletler Montreal Biyolojik Çeşitlilik 15. Taraflar Toplantısı (COP 15) Kilit Sonuçların “30x30” Çerçevesinde Değerlendirilmesi. *Tabiat ve İnsan*, 2(194), 5-15.
- Demir, A. (2022). *Biyolojik Çeşitlilik Ekonomisi Ekonomik Açıdan Biyolojik Çeşitliliğin Sürdürülebilir Kullanımı*. Nobel Bilimsel.
- Department for International Development (DFID). (1999). *Sustainable livelihoods guidance sheets*. Londra: DFID.
- Dobson, A. (2003). *Citizenship and the environment*. Oxford University Press.

- Dobson, A. (2007). Çevresel vatandaşlık: Sürdürülebilir kalkınmaya doğru. *Sustainable Development*, 15(5), 276–285. Erişim adresi:
<https://www.zambiancu.org/1zRead/Dobson-EnvironmentalCitizenship.pdf>
- Doğa Derneği. (2023). İklim adaleti: Doğa hakkı savunucuları için iklim adaletine giriş el kitabı. *Doğa Derneği*. <https://www.dogadernegi.org>
- Duran, Ş. (2022). *Yeni bir sosyo-ekolojik sorun olarak iklim göçü*. [Yüksek lisans tezi, Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü]. YÖK Tez Merkezi.
<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Dutta Gupta, T., & Falzon, D. (2024). Floating people, changing climate: A migrant-sensitive approach to climate adaptation and mobilities in the Bengal Delta. *Third World Quarterly*, 45(9), 1476–1496. <https://doi.org/10.1080/01436597.2024.2340616>
- Foreign, Commonwealth & Development Office. (2021a). *İklim değişikliğinin göç üzerindeki etkilerine dair hızlı kanıt değerlendirmesi*. Birleşik Krallık Hükümeti.
<https://www.gov.uk/research-for-development->
- Foreign, Commonwealth & Development Office. (2021b). *UK's approach to adaptation and resilience*. UK Government.
https://unfccc.int/sites/default/files/resource/UK_adcom.pdf
- Gao, W. (2025). The virtues of ecological citizenship. *Critical Review of International Social and Political Philosophy*, 34(4), 1–19.
<https://doi.org/10.1080/13698230.2025.2491238>
- Ghosh, R. C., Orchiston, C., & Mallick, B. (2022). *Climate migration studies in the Pacific (CMSP): A bibliometric analysis*. *Current Research in Environmental Sustainability*, 4, 100123. <https://doi.org/10.1016/j.crsust.2022.100123>
- Heise, U. K. (2016). Yok oluşu hayal etmek: Tehlike altındaki türlerin kültürel anlamları [Imagining extinction: The cultural meanings of endangered species]. *Chicago Üniversitesi Yayınları*.
- Hoffmann, R., Dimitrova, A., Muttarak, R., Crespo Cuaresma, J., & Peisker, J. (2020). Ülke düzeyinde çevresel değişim ve göç üzerine bir meta-analiz [PDF]. *The University of East Anglia*. https://research-portal.uea.ac.uk/files/185038012/Accepted_Manuscript.pdf
- Ibrahim, B., & Mensah, H. (2022). Rethinking climate migration in sub-Saharan Africa from the perspective of tripartite drivers of climate change. *SN Social Sciences*, 2(11), 383. <https://doi.org/10.1007/s43545-022-00383-y>

- Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC). (2014). *Climate Change 2014: Synthesis Report. Contribution of Working Groups I, II and III to the Fifth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change* [Core Writing Team, Pachauri, R.K. & Meyer, L.A. (eds.)]. Geneva, Switzerland: IPCC.
<https://www.ipcc.ch/report/ar5/syr/>
- Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC). (2022). *Climate Change 2022: Impacts, Adaptation and Vulnerability*. Cambridge University Press.
<https://www.ipcc.ch/report/ar6/wg2/>
- International Organization for Migration (IOM). (2023). *World Migration Report 2024*. International Organization for Migration.
<https://worldmigrationreport.iom.int>
- Khavarian-Garmsir, A. R., Hajian Hossein Abadi, M., Sadeghi, A., Rahimi, D., & Asadzadeh, A. (2023). Trends and future research in climate migration: A bibliometric analysis of forty years. *Environmental Hazards*, 23(3), 241–264.
<https://doi.org/10.1080/17477891.2023.2265928>
- Kızmaz, M. C. (2022). *İklim adaletini doğal hukuk ile düşünmek: İklim vatandaşlığının kamu politikaları ile yerel düzeyde uygulanması* (Yüksek lisans tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi).
- Koçar Uzan, H. (2025). *Web of Science Veri Tabanında İklim Değişikliği ve Yerel Yönetim Konulu Çalışmaların Bibliyometrik Analizi*. *Kent Akademisi*, 18(3), 1342–1364.
<https://doi.org/10.35674/kent.1419780>
- Korkmaz, D. (2025). *21. yüzyılda iklim değişikliğinin bir sonucu olarak Türkiye'de iklim göçü üzerine politikalar* (Yüksek lisans tezi). Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Lawani, S. M. (1981). *Bibliometrics: Its theoretical foundations, methods and applications*. *Libri*, 31(1), 294–315.
- Lee, E. S. (1966). *A theory of migration*. *Demography*, 3(1), 47–57.
- Lilleør, H. B., & Van den Broeck, K. (2011). Ekonomik göçün itici faktörleri ve iklim değişikliğinin en az gelişmiş ülkelerdeki rolü. *Global Environmental Change*, 21(S1), S70–S81. <https://doi.org/10.1016/j.gloenvcha.2011.09.002>
- Lorenzoni, I., Leiserowitz, A., De Franca Doria, M., Poortinga, W., & Pidgeon, N. F. (2007). Cross-national comparisons of image associations with global warming and climate change among laypeople in the UK and the USA. *International Journal of Public Opinion Research*, 19(3), 246–277.

- Marx, K. (1844). 1844 El Yazmaları [PDF]. *Sosyoloji ve Felsefe Blogu*.<https://sosyolojivefelsefe.files.wordpress.com/2011/10/karl-marks-1844-el-yazmalari.pdf>
- Maretti, M., Tontodimamma, A., & Biermann, P. (2019). *Environmental and climate migrations: An overview of scientific literature using a bibliometric analysis*. *International Review of Sociology*, 29(2), 142–158.<https://doi.org/10.1080/03906701.2019.1641270>
- Martinsson, J., & Lundqvist, L. J. (2010). Ecological citizenship: Coming out 'clean' without turning 'green'? *Environmental Politics*, 19(4), 518–537.<https://doi.org/10.1080/09644016.2010.489709>
- Metin, S. (2023). Afrika’da iklim değişikliğinin etkileri: İklim adaleti ve göç. *Akdeniz Havzası ve Afrika. Medeniyetleri Dergisi*, 5(2), 99–118.<https://doi.org/10.54132/akaf.1402787>
- Milán-García, J., Caparrós-Martínez, J. L., Rueda-López, N., & de Pablo Valenciano, J. (2021). Climate change-induced migration: A bibliometric review. *Globalization and Health*, 17(1), 74. <https://doi.org/10.1186/s12992-021-00722-3>
- Okubo, Y. (1997). Bibliometric indicators and analysis of research systems: Methods and examples. *Paris: OCDE/GD*.
- Passas, I. (2024). Bibliometric Analysis: *The Main Steps*. *Encyclopedia*, 4(2), 1014–1025.<https://doi.org/10.3390/encyclopedia4020065>
- Peñasco, C., Díaz Anadón, L., & Verdolini, E. (2021). Systematic review of the outcomes and trade-offs of ten types of decarbonisation policy instruments. *Nature Climate Change*, 11(3), 257–265. Cambridge Üniversitesi Deposu (PDF).
- Priovashini, C., & Mallick, B. (2022). A bibliometric review on the drivers of environmental migration. *Ambio*, 51(1), 241–252. <https://doi.org/10.1007/s13280-021-01543-9>
- Sağsen, İ. (2011, Mart). *İklim değişikliğinin güvenlik boyutu ve Ortadoğu’ya etkileri* (ORSAM Rapor No. 2). ORSAM. <https://www.orsam.org.tr/yayinlar/iklim-degisiminin-guvenlik-boyutu-ve-ortadoguya-etkileri/>
- Schlosberg, D., & Collins, L. B. (2014). From environmental to climate justice: Climate change and the discourse of environmental justice. *WIREs Climate Change*, 5(3), 359–374. <https://doi.org/10.1002/wcc.275>
- Shaffril, H. A. M., Krauss, S. E., & Samsuddin, S. F. (2018). Asya çiftçilerinin iklim değişikliğine uyum uygulamaları üzerine sistematik bir inceleme. *Science of the Total Environment*, 644, 683–695. <https://doi.org/10.1016/j.scitotenv.2018.06.349>

- Steffen, W., Grinevald, J., Crutzen, P. J., & McNeill, J. R. (2011). The Anthropocene: Conceptual and historical perspectives. *Philosophical Transactions of the Royal Society A*, 369(1938), 842–867.
<https://www.uvm.edu/~jfarley/EEseminar/readings/Anthropocene.pdf>
- Sümer, G. Ç. (2024). İklim göçmenlerinin yeniden yerleştirilmesi sürecinde yaşanan ekonomik ve kültürel kayıplar: Adaletsizlik ve insan hakları boyutu. *Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi / Journal of Academic Researches and Studies*, 16(31), 295–308. <https://doi.org/10.20990/kilisiibfakademik.1443057>
- Syahri, M., & Salahudin, S. (2024). Understanding ecological citizenship through global literature: A bibliometric analysis. *Journal of International and Public Diplomacy*, 8(7), Article 4088. <https://systems.enpress-publisher.com/index.php/jipd/article/view/4088>
- Şimşek, R. A. (2024). *UNHCR belgelerinde iklim göçü ve dijital teknolojiler* (Yüksek lisans tezi). Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tanuskodi, S., & Venkatalakshmi, V. (2010). The growth and development of research on ecology in India: A bibliometric study. *Library Philosophy and Practice*, 2010.
<https://digitalcommons.unl.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1371&context=libphilprac>
- Türkeş M. (2008), Küresel iklim değişikliği nedir? Temel kavramlar, nedenleri, gözlenen ve öngörülen değişiklikler, *İklim Değişikliği ve Çevre*, 1, 26-37
- Türkeş, M. (2001). *Hava, iklim, şiddetli hava olayları ve küresel ısınma*. Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü 2000 Yılı Seminerleri, Teknik Sunumlar, Seminerler Dizisi: 1, 187–205.
- Uçar, H., & Bildirici, Z. D. (2025). *İklim göçü, iklim göçmenleri/mültecileri konularında üretilen bilimsel yayınların görsel haritalama tekniği ile bibliyometrik analizi*. *Turkish Studies — Economics, Finance, Politics*, 20(1), 449–467. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.79566>
- United Nations Framework Convention on Climate Change. (1992). *United Nations Framework Convention on Climate Change (UNFCCC)*. United Nations. <https://unfccc.int/resource/docs/convkp/conveng.pdf>
- Uluslararası Göç Örgütü [IOM]. (2023). *Göç, Çevre ve İklim Değişikliği Stratejisi*. Uluslararası Göç Örgütü. Erişim adresi: https://environmentalmigration.iom.int/sites/g/files/tmzbd1411/files/documents/2023-09/iom-mecc-strategy-turkish_0.pdf

- Usta, G. (2023). Bibliometric analysis of climate crisis and climate change research. *Biological Diversity and Conservation*, 16(2), 158–171. <https://doi.org/10.46309/biodicon.2023.1299667>
- Ünsal, R. B. (2024). İklim değişikliği ile mücadelede Paris Anlaşması ve iklim adaleti. *Ekonomi Yönetim Politika*, 2(2), 112–126.
- Vihersalo, M. H. (2017). Climate citizenship in the European Union: Environmental citizenship as an analytical concept. *Environmental Politics*, 26(2), 343–360. <https://doi.org/10.1080/09644016.2014.1000640>
- Wesselbaum, D. (2020). On thresholds in the climate–migration relationship. *International Review of Applied Economics*, 34(3), 400–412. <https://doi.org/10.1080/02692171.2020.1749242>
- WWF-Türkiye. (2013, Eylül 27). IPCC 5. Değerlendirme raporu. <https://www.wwf.org.tr/?2340/IPCC5degerlendirmeraporuaciklandi>
- Wyett, K. (2013). Escaping a Rising Tide: Sea Level Rise and Migration in Kiribati. *Asia & the Pacific Policy Studies*, 1(1), 171–185. <https://doi.org/10.1002/app5.7>
- Yılmaz Altun, Ö. (2025). İklim değişikliğinin sosyolojisi neden gereklidir? *Beykoz Akademi Dergisi*, 13(1), 148–175. <https://doi.org/10.14514/beykozad.1544685>
- Zengin, N., & Yamaçlı, R. (2023). İklim değişikliği konulu lisansüstü çalışmaların bibliyometrik analizi. *Mimarlık ve Yaşam Dergisi*, 8(2), 512–528. <https://doi.org/10.26835/my.1371191>

AKSARAY ÜNİVERSİTESİ TEZ DEĞERLENDİRME FORMU		
Öğrencinin Adı Soyadı: Hanife AYDOĞAN		EVET
Kapak		
1	Tez başlığı, tutanaktaki başlıkla aynı mı?	✓
2	Kapaktaki ay ve yıl savunmaya girilen tarihle tutarlı mı?	✓
3	Kapak format kılavuzdaki kapak formatına uygun mu?	✓
4	Kapakta yazılan tüm yazılar doğru olarak verilmiş mi?	✓
İçindekiler		
5	Sayfa numaraları tam verilmiş mi?	✓
6	Şekil, çizelge vb. listeleri verilmiş mi? Sıralaması doğru mu?	✓
7	Özet, abstract, giriş, sonuçlar vb. bölümler var mı?	✓
8	Yazım hataları kontrolü yapıldı mı?	✓
Giriş		
9	Hazırlanan tezin önemini anlatıyor mu?	✓
10	İkinci ve üçüncü dereceden başlık içermemeli kuralına uyuldu mu?	✓
Özet/Abstract		
11	Kılavuza uygun mu?	✓
12	Ay ve yıl savunmaya girilen tarihle tutarlı mı?	✓
13	Özet; tek sayfa, tek aralık, tek paragraf kuralına uygun olarak yazıldı mı?	✓
14	Bilim kodu, sayfa adedi, anahtar kelimeler ve tez danışmanı yazıldı mı?	✓
Kaynakça		
15	Kaynakların tamamına metin içinde atıf yapıldı mı?	✓
16	Kaynak formatı kılavuzdaki kaynak formatına uygun olarak hazırlanmış mı?	✓
17	Atıf formatı kılavuzdaki atıf formatına uygun mu?	✓
Atıf Yöntemi APA 7 ✓ CMS ☐ İSNAD ☐		
Genel Değerlendirme		
18	Etik beyan açıklaması okundu, uyuldu ve imzalandı mı?	✓
19	Kabul/Onay sayfası kılavuzdaki formata uygun olarak düzenlenmiş mi?	✓
20	Kabul /Onay sayfasında belirtilen oy birliği/oy çokluğu seçeneklerinden uygun olanı savunmayla tutarlı olacak şekilde belirlenmiş mi?	✓
21	Sayfa kenar boşlukları ve sayfa numaraları kılavuzdaki formatına uygun mu?	✓
22	Paragraf boşlukları ve metin satır aralığı kılavuza uygun olacak şekilde düzenlenmiş mi?	✓
23	Başlık yazımları kılavuzdaki başlık formatlarına uygun mu?	✓
24	Yazı tipi ve boyutu kılavuzdaki yazı tipi ve boyutu formatına uygun mu?	✓
25	Şekil, çizelge vb. açıklama ve numaralandırmaları kılavuzdaki formata uygun olarak yazılmış mı?	✓

Prof. Dr. Aynur DEMİR
Danışman